Gramatický přehled sanskrtu

Ondřej Šefčík – Lenka Bičanová

Masarykova univerzita
Brno 2014

esf evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
UNIVERSITAS MASARYKIANA BRUNENSIS
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Gramatický přehled sanskrtu

Ondřej Šefčík – Lenka Bičanová

Masarykova univerzita
Brno 2014

evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
UNIVERSITAS MASARYKIANA BRUNENSIS
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dílo bylo vytvořeno v rámci projektu Filozofická fakulta jako pracoviště excelentního vzdělávání: Komplexní inovace studijních oborů a programů na FF MU s ohledem na požadavky znalostní ekonomiky (FIFA), reg. č. CZ.1.07/2.2.00/28.0228 Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Recenzovali:
doc. PhDr. Svetislav Kostić, Dr.
Mgr. Jan Bičovský, Ph.D.

© 2014 Masarykova univerzita

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Nezasahujte do díla 3.0 Česko (CC BY-NC-ND 3.0 CZ). Shrnutí a úplný text licenčního ujednání je dostupný na: http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/cz/.
Této licenci ovšem nepodléhají v díle užitá jiná díla.
Poznámka: Pokud budete toto dílo šířit, máte mj. povinnost uvést výše uvedené autorské údaje a ostatní seznámit s podmínkami licence.

ISBN 978-80-210-7045-5 (brož. vaz.)
ISBN 978-80-210-7046-2 (online : pdf)
ISBN 978-80-210-7047-9 (online : ePub)
ISBN 978-80-210-7048-6 (online : Mobipocket)

Obsah

Předmluva 7

1 Fonetika, fonologie, morfonologie 9

1.1 Fonetický inventář 9

1.1.1 Vokály: monoftongy, diftongy, slabičné sonanty 9

1.1.2 Konsonanty 11

1.2 Fonologický inventář 12

1.2.1 Vokály 12

1.2.2 Konsonanty 12

1.2.3 Sonanty 13

1.3 Morfonologické alternace 13

1.3.1 Morfonologické alternace syntagmatické: sandhi 14

1.3.1.1 Vzájemné sandhi vokálů 14

1.3.1.2 Vzájemné sandhi konsonantů 15

1.3.1.3 Sandhi konsonantů a vokálů 17

1.3.1.4 Sandhi vokálů a konsonantů 17

1.3.1.5 Cerebralizace dentál a podmínky cerebralizace 17

1.3.1.6 Syntagmatické jevy při vzniku konsonantických trsů 18

1.3.2 Morfonologické alternace paradigmatické: ablaut 19

2 Morfologie 22

2.1 Nomina 22

2.1.1 Konsonantické kmeny 22
2.1.2 Vokalické kmeny 30
2.1.3 Adjektiva 39
2.1.3.1 Přechylování adjektiv 39
2.1.3.2 Stupňování adjektiv 40
2.2 Pronomina 41
2.2.1 Osobní (bezrodá) pronomina 41
2.2.2 Rodová pronomina 42
2.2.2.1 Pronomina 3. osoby, pronomina ukazovací 42
2.2.2.2 Pronomina tázací 46
2.2.2.3 Pronomina neurčitá 46
2.2.2.4 Pronomina záporná 46
2.3 Numeralia 46
2.3.1 Numeralia základní 46
2.3.2 Numeralia řadová 50
2.3.3 Numeralia násobná 52
2.3.4 Numeralia podílná 52
2.3.5 Číselná adverbia 52
2.3.6 Numeralia druhová 53
2.4 Verba 53
2.4.1 Verba finita 53
2.4.1.1 Prézentní konjugace tematických tříd (1., 4., 6., 10. třída) 54
2.4.1.2 Konjugace atematických tříd (2., 3., 5., 7., 8., 9. třída) 59
2.4.1.3 Odvozené „sekundární“ konjugace 73
2.4.1.4 Mody verba finita 77
2.4.1.5 Aorist 79
2.4.1.6 Perfektum 82
2.4.1.7 Futurum 84

2.4.2 verba infinita 86
2.4.2.1 Participia 86
2.4.2.2 Absolutiv 95
2.4.2.3 Infinitiv 97
2.4.2.3 Gerundivum 98
2.5 Indeklinabilia 99
2.5.1 Adverbia 99
2.5.1.1 Adverbia izolovaná 99
2.5.1.2 Adverbia motivovaná 100
2.5.2 Apozice 100
2.5.2.1 Primární apozice 100
2.5.2.2 Sekundární apozice 101
2.5.3 Konjunkce 101
2.5.3.1 Konjunkce koordinační 101
2.5.3.2 Konjunkce subordinační 101
2.5.4 Partikule 102
Apendix: Devanāgarī 103
Zkratky 111
Bibliografie 112

Předmluva

Staroindičtina neboli *sanskrt* (*saṃskṛta-*, tj. jazyk „sestavený, upravený, normovaný“) je jazyk staroindických památek pokrývající mnohem delší časové období než období indického starověku (tj. do příchodu muslimů a islámu), neboť se sanskrt užíval v tradiční hinduistické kultuře podobně jako v Evropě latina.

Samotná staroindičina tak může být rozlišována ve dvou základních formách: **Védština**, tj. jazyk Véd, z nichž nejdůležitější je Ṛgvéda. Tento jazyk byl živým jazykem indoárských kmenů, které se posouvaly do Indie cestou přes Afghánistán, horní tok Indu a pak dále do nížin. Samotné datování textů Véd je vždy přibližné, neboť se jedná o texty náboženské (vlastně sbírky hymnů), ve kterých je jen málo odvolávek na konkrétní historické události, musíme se tedy spoléhat na archeologické nálezy a vnitřní rekonstrukci. Obecně se předpokládá, že texty hymnů vznikly v době asi 1500–1000 př. Kr., přičemž texty prošly přinejmenším jednou redakcí později. Jazyk Véd se stal vzorovým jazykem pro vytvoření **klasického sanskrtu**, protože zatímco živé mluvy Indoárijců se postupně měnily do středo- a novoindických jazyků a nářečí, posvátný jazyk zůstal ideálem k napodobení. To nakonec vedlo k vytvoření gramatických přehledů a redakcí sanskrtu. Z gramatiků je třeba zmínit zejména slavného Pāṇiniho (jeho gramatika Aṣṭādhyāyī). Takto vzniklý a kodifikovaný sanskrt je pak kulturním jazykem Indie dodnes, vyučován na školách podobně jako latina a řečtina bývala u nás a je i zdrojem pro vytváření odborné terminologie. V klasickém sanskrtu i jeho pozdějších variantách vznikala rozličná produkce, nej-

známější je Mahābhārata (včetně Bhagavadgīty) a Rāmāyaṇa, ale i tisíce dalších děl.

Smysl studia staroindičtiny je několikerý: kromě prosté radosti z poznání pozoruhodného jazyka s bohatou flexí je i nezbytným studijním jazykem pro toho, kdo vážně chce poznat indickou tradici. Je užitečný i pro zájemce o moderní indické jazyky, protože velká část jejich odborné a jiné terminologie je odvozena právě ze sanskrtu. Dalšími, komu lze studium sanskrtu jen doporučit, jsou lingvisté zabývající se indoevropskými jazyky obecně, zde se bez alespoň elementárních znalostí staroindičtiny nelze obejít.

V tomto stručném gramatickém přehledu jsme se rozhodli, jak bývá zvykem, pro přehled gramatiky klasického sanskrtu, nikoli sanskrtu védského. Gramatika védštiny je v některých obhledech složitější, nicméně prostřednictvím klasického sanskrtu lze védskému jazyku porozumět poměrně snadno.

Náš přehled vychází ze zkušeností z výuky kurzů sanskrtu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity a posluchačům tohoto kurzu je primárně určen jako studijní materiál. Ve struktuře se držíme tradičního schématu, jenž je dán klasickou gramatikou W. D. Whitneye, jak ostatně dělaly i sanskrtské gramatiky Adolfa Erharta, dávno zcela rozebrané. Zvolili jsme formát gramatického přehledu bez větších výkladů, abychom dokázali vtěsnat základní informace do co nejmenšího prostoru, daného publikačními možnostmi. Kniha tedy může sloužit zejména těm, kteří hledají základní informace o sanskrtské gramatice, případně těm, kteří jsou již zčásti se sanskrtem obeznámeni a potřebují mít po ruce praktický přehled, který by jim pomohl v samostudiu.

1 Fonetika, fonologie, morfonologie

1.1 Fonetický inventář

V tomto výkladu představíme inventář sanskrtských hlásek, včetně nefonologických variant.

Sanskrtské hlásky dělíme na dvě velké skupiny. První skupinu tvoří vokály, diftongy a slabičné sonanty, druhou skupinu tvoří konsonanty. V tabulkách v hranatých závorkách uvádíme předpokládanou výslovnost hlásek v transkripci IPA.

1.1.1 Vokály: monoftongy, diftongy, slabičné sonanty

Fonetická hodnota je dána na základě tradice. Slabičné sonanty se vyslovují jako v češtině, respektive jako dlouhé varianty těchto hlásek ve slovenštině. Dlouhé vokalické l̥̄ je spíše gramatickým konstruktem než reálně existující hláskou.

	Monoftongy	
	krátké	**dlouhé**
Přední	i [i]	ī [iː]
		e [eː]
Střední	a [ɐ],[ə]	ā [ɑː]
Zadní		o [oː]
	u [u]	ū [uː]

Diftongy
ai [əi]
au [əu]

Slabičné sonanty	
ṛ [ṛ]	r̄ [ṛː]
ḷ [ḷ]	l̄ [ḷː]

1.1.2 Konsonanty

V přehledu jsou uvedeny i všechny varianty konsonantů, opět podle fonetické hodnoty.

	Okluzívy				**Nazály**[1]		**Semi-vokály**		**Frikativy**		**Likvidy**	
	neaspir.		**aspir.**									
Glotály									ḥ [h]	h [ɦ]		
Veláry	k [k]	g [g]	kh [kʰ]	gh [gʱ]		ṅ [ŋ]						
Palatály	c [t͡ɕ]	j [d͡ʑ]	ch [t͡ɕʰ]	jh [d͡ʑʱ]		ň [ɲ]		y [j]	ś [ɕ]			
Retroflexívy (cerebrály)	ṭ [ʈ]	ḍ [ɖ]	ṭh [ʈʰ]	ḍh [ɖʱ]		ṇ [ɳ]			ṣ [ʂ]			r [ɽ]
Dentály	t [t̪]	d [d̪]	th [t̪ʰ]	dh [d̪ʱ]		n [n̪]			s [s̪]			l [l̪]
Labiodentály								v [ʋ]				
Bilabiály	p [p]	b [b]	ph [pʰ]	bh [bʱ]		m [m]						
Znělost	–	+	–	+	–	+	–	+	–	+	–	+

1 Vedle těchto fonů se setkáváme ještě se dvěma nazalizacemi předchozích vokálů: tzv. slabá nazalizace neboli anusvár *ṃ* a tzv. silná nazalizace neboli anunásik *m̐*. Pro účely tohoto přehledu je nebudeme rozlišovat.

1.2 Fonologický inventář

1.2.1 Vokály

Do kategorie pravých vokálů řadíme ty fonémy, které mohou fungovat pouze jako jádro slabiky, tedy jen /a/, /ā/. Jádrem slabiky mohou být také *e*, *o*, *ai*, *au*; ty však bývají tradičně interpretovány jako kombinace dvou fonémů, tedy /e/ < /a/ + /i/, /o/ < /a/ + /u/, /ai/ < /ā/ + /i/, /au/ < /ā/ + /u/.

/a/	/ā/

Tradičně se připočítávají i vysoké vokály /i/, /ī/, /u/ a /ū/, ač regulérně alternují se sonantami.

1.2.2 Konsonanty

Sanskrtské konsonanty lze dělit do tří základních tříd: okluzívy, nazály a frikativy. Okluzívy jsou vždy čtyři v dané lokační řadě, uspořádané podle opozice znělosti a aspirovanosti. U *jh* je otázkou jeho fonologický status, proto jej neuvádíme, ačkoli tradiční gramatiky s ním běžně pracují. Funkčně pozici znělé aspirované okluzívy vyplňuje frikativa /h/, jak je patrné z alternací s velárami analogickými /c/ a /j/. Nazály jsou tři, přičemž typickou vlastností sanskrtských nazál je jejich asimilace k lokaci následující okluzívy či frikativy. Nazály také alternují s *a* v ablautovém redukovaném stupni. Sanskrt disponuje třemi neznělými frikativami (znělé protějšky neexistují, při alternaci před znělou dochází k náhradním dloužením či diftongizaci).

	Okluzívy				Nazály	Frikativy
Veláry	/k/	/kh/	/g/	/gh/		
Palatály	/c/	/ch/	/j/	/h/		/ś/
Cerebrály	/ṭ/	/ṭh/	/ḍ/	/ḍh/	/ṇ/	/ṣ/
Dentály	/t/	/th/	/d/	/dh/	/n/	/s/
Labiály	/p/	/ph/	/b/	/bh/	/m/	

1.2.3 Sonanty

Z fonologického hlediska za sonanty pokládáme ty fonémy, které mohou fungovat jak jako jádro slabiky, tak jako její svah. Fony *i* a *y* jsou tradičně interpretovány jako alofony jednoho fonému /y/. Stejně tak jsou fony *u* a *v* pokládány za alofony jednoho fonému /v/. Oba tyto fonémy jsou proto sonanty.

/y/	/v/
/r/	/l/

1.3 Morfonologické alternace

O morfonologické alternaci hovoříme tehdy, identifikujeme-li různé morfy, které musíme z distribučních důvodů přiřadit k jedinému morfému. Obecně se rozlišují dva druhy takové alomorfie: 1. ta, která je dána pozicí v řetězci a je spouštěna nějakým spouštěčem (**alternace syntagmatická)**, a 2. ta, která je dána morfologickou potřebou (flexí, derivací) a bez spouštěče v řetězci (**alternace paradigmatická**).

1.3.1 Morfonologické alternace syntagmatické: sandhi

Sandhi je taková alternace, při které dochází ke změnám vokálů a konsonantů na hranici morfémů nebo slov. Jedná se o změny foneticky nebo fonologicky podmíněné, závislé na určité fonologické jednotce nebo její realizaci. Tyto změny zasahují formy slov, jsou-li spojovány do frází nebo vět. Rozlišujeme dva typy sandhi: 1. **externí sandhi** – objevuje se na morfémové hranici dvou slov, povstává z juxtapozice slov uvnitř frází nebo vět; 2. **interní sandhi** – objevuje se na morfémových hranicích uvnitř slov.

1.3.1.1 Vzájemné sandhi vokálů

V případě vokalického sandhi vznikají buď dlouhé vokály (sloučí-li se vokály stejné kvality), nebo diftongy či kombinace typu *vokál* + *sonanta* nebo *sonanta* + *vokál*. V některých případech sandhi diftongů vznikají sekundární pauzy. Následující tabulka uvádí i alternace finálního visargu (*-ḥ*) před vokály, které se liší podle toho, jaký vokál visargu předchází.

	a-	**ā-**	**ĭ-**	**ŭ-**	**ṛ-**	**e-**	**o-**	**ai-**	**au-**
-ă	-ā-	-ā-	-e-	-o-	-ar-	-ai-	-au-	-ai-	-au-
-ĭ	-ya-	-yā-	-ī-	-yŭ-	-yr-	-ye-	-yo-	-yai-	-yau-
-ŭ	-va-	-vā-	-vĭ-	-ū-	-vr-	-ve-	-vo-	-vai-	-vau-
-e	-e ’	-a ā-	-a ĭ-	-a ŭ-	-a ṛ-	-a e-	-a o-	-a ai-	-a au-
-o	-o ’	-a ā-	-a ĭ-	-a ŭ-	-a ṛ-	-a e-	-a o-	-a ai-	-a au-
-ai	-ā a-	-ā ā-	-ā ĭ-	-ā ŭ-	-ā ṛ-	-ā e-	-ā o-	-ā ai-	-ā au-
-au	-āva-	-āvā-	-āvĭ-	-āvŭ-	-āvṛ-	-āve-	-āvo-	-āvai-	-āvau-
-ṛ	-ra-	-rā-	-rĭ-	-rŭ-	-ṝ-	-re-	-ro-	-rai-	-rau-
-aḥ	-o ’	-a ā-	-a ĭ-	-a ŭ-	-a ṛ-	-a e-	-a o-	-a ai-	-a au-
-āḥ	-ā a-	-ā ā-	-ā ĭ-	-ā ŭ-	-ā ṛ-	-ā e-	-ā o-	-ā ai-	-ā au-
-iḥ	-ira-	-irā-	-irĭ-	-irŭ-	-irṛ-	-ire-	-iro-	-irai-	-irau-

1.3.1.2 Vzájemné sandhi konsonantů

Při konsonantickém sandhi se konsonanty stojící v pozici vlevo přizpůsobují následujícímu konsonantu (záhlaví tabulky) ve znělosti, nazály pak i v lokaci (viz tabulka na další straně).

	k-	**g-**	**c-**	**j-**	**ṭ-**	**ḍ-**	**t-**	**d-**	**p-**	**b-**	**n-**	**m-**	**y-**	**r-**	**l-**	**v-**	**ś-**	**ṣ-**	**s-**	**h-**
-k	-kk-	-gg-	-kc-	-gj-	-kṭ-	-gḍ-	-kt-	-gd-	-kp-	-gb-	-ṅn- (-gn-)	-ṅm- (-gm-)	-gy-	-gr-	-gl-	-gv-	-kś-	-kṣ-	-ks-	-ggh-
-ṭ	-ṭk-	-ḍg-	-ṭc-	-ḍj-	-ṭṭ-	-ḍḍ-	-ṭt-	-ḍd-	-ṭp-	-ḍb-	-ṇn- (-ḍn-)	-ṇm- (-ḍm-)	-ḍy-	-ḍr-	-ḍl-	-ḍv-	-tś-	-ṭṣ-	-ts-	-ḍdh-
-t	-tk-	-dg-	-cc-	-jj-	-ṭṭ-	-ḍḍ-	-tt-	-dd-	-tp-	-db-	-nn- (-dn-)	-nm- (-dm-)	-dy-	-dr-	-ll-	-dv-	-cch-	-tṣ-	-ts-	-ddh-
-p	-pk-	-bg-	-pc-	-bj-	-pṭ-	-bḍ-	-pt-	-bd-	-pp-	-bb-	-mn- (-bn-)	-mm- (-bm-)	-by-	-br-	-bl-	-bv-	-pś-	-pṣ-	-ps-	-bbh-
-n	-nk-	-ng-	-ṃśc-	-ñj-	-ṃṣṭ-	-ṇḍ-	-ṃst-	-nd-	-np-	-nb-	-nn-	-nm-	-ny-	-nr-	-ṃll-	-nv-	-ñś- -ñch-	-nṣ-	-ns-	-nh-
-m	-ṃ k- (-ṅk-)	-ṃ g- (-ṅg-)	-ṃ c- (-ñc-)	-ṃ j- (-ñj-)	-ṃ ṭ- (-ṇṭ-)	-ṃ ḍ- (-ṇḍ-)	-ṃ t- (-nt-)	-ṃ d- (-nd-)	-ṃ p- (-mp-)	-ṃ b- (-mb-)	-ṃ n-	-ṃ m- (-nm-)	-ṃ y-	-ṃ r-	-ṃ l-	-ṃ v- (-nv-)	-ṃ ś- (-ṃś-)	-ṃ ṣ- (-ṃṣ-)	-ṃ s- (-ṃs-)	-ṃ h- (-ṃh-)
-aḥ	-aḥ k-	-o g-	-aśc-	-o j-	-aṣṭ-	-o ḍ-	-ast-	-o d-	-aḥ p-	-o b-	-o n-	-o m-	-o y-	-o r-	-o l-	-o v-	-aḥ ś-	-aḥ ṣ-	-aḥ s-	-o h-
-āḥ	-āḥ k-	-ā g-	-āśc-	-ā j-	-āṣṭ-	-ā ḍ-	-āst-	-ā d-	-āḥ p-	-ā b-	-ā n-	-ā m-	-ā y-	-ā r-	-ā l-	-ā v-	-āḥ ś-	-āḥ ṣ-	-āḥ s-	-ā h-
-iḥ	-iḥ k-	-irg-	-iśc-	-irj-	-iṣṭ-	-irḍ-	-ist-	-ird-	-iḥ p-	-irb-	-irn-	-irm-	-iry-	-ī r-	-irl-	-irv-	-iḥ ś-	-iḥ ṣ-	-iḥ s-	-ir h-

1.3.1.3 Sandhi konsonantů a vokálů

Při kontaktu finálního vokálu a iniciálního konsonantu dochází k těmto jevům:

1. neznělé konsonanty se mění ve znělé,
2. finální *-n* se zdvojuje po krátkém vokálu,
3. finální visarg (*-ḥ*) se po vokálu *a* mění i s tímto *a* v *-o* (tj. *-aḥ* > *-o*); pokud další slovo začíná vokálem *a-*, tento vokál mizí a je nahrazen apostrofem (sekundární pauza); visarg po *-ā-* mizí; visarg po *-ī̆-*, *-ū̆-* se mění v *-r* (tj. *-ī̆ḥ*, *-ū̆ḥ* > *-ī̆r*, *-ū̆r*).

1.3.1.4 Sandhi vokálů a konsonantů

Uvádíme jen z důvodů výčtových, v tomto případě nedochází k žádnému sandhiovému jevu.

1.3.1.5 Cerebralizace dentál a podmínky cerebralizace

Ze syntagmatických procesů je nutné zmínit cerebralizaci některých konsonantů po spouštěčích uvedených v tabulkách.

Cerebralizace dentální nazály

Spouštěč		Objekt	Proces	Specifikace
r	+	veláry: **k**, **kh**, **g**, **gh**, **ṅ**	mění **n** > **ṇ**	následuje-li vokál,
ṛ		labiály: **p**, **ph**, **b**, **bh**, **m**		či **m**, **y**, **v** nebo **n**
ṝ		dále **y**, **v**, **h**, **ṃ**		(jež se též změní v **ṇ**)
ṣ		nebo nic		

Cerebralizace dentální sykavky (platí pouze uvnitř téhož slova; tzv. pravidlo *RUKI*)

Spouštěč		Objekt	Proces	Specifikace
k, **r**	+			následuje-li vokál
i, **ī**, **u**, **ū**, **ṛ**, **ṝ**		**ṃ**, **ḥ**	mění **s** > **ṣ**	nebo jakýkoli konsonant
e, **ai**, **o**, **au**		nebo nic		kromě **r**

1.3.1.6 Syntagmatické jevy při vzniku konsonantických trsů

Sanskrtské konsonanty podléhají jistým pravidlům asimilace, a to pokud tvoří trs či v pozici na konci slova. V následující tabulce jsou uvedeny nejčastější případy alternací obstruentů před jinými okluzívami či před pauzou (#). Rozlišeny jsou zde dva fonémy *j* a *h*, vzniklé buď palatalizací původních velár (j_2, h_2), nebo vzniklé z původních palatovelár (j_1, h_1), neboť mají zčásti rozdílné alofony v antekonsonantickém postavení.

Interní alternace obstruentů						
	t-	**th-**	**dh-**	**bh-**	**s-**	**#**
-k	kt	kth	gdh	gbh	kṣ	k
-g	kt	kth	gdh	gbh	kṣ	k
-gh	gdh	kth, ghith	gbh	gbh	kṣ	k
-c	kt	kth	gdh	gbh	kṣ	k
-cch	ṣṭ	–	–	–	kṣ	–
-j_2	kt	kth	gdh	gbh	kṣ	k
-h_2	gdh	kth, hith	gdh	gbh	kṣ	k
-ś	ṣṭ	ṣh	(ḍ)ḍh	gbh, ḍbh	ṭs, kṣ	k, ṭ
-j_1	ṣṭ	ṣṭh	ḍḍh	ḍbh	ṭs, kṣ	ṭ
-h_1	0ḍh	kth, hith	0ḍh	ḍbh	ṭs, kṣ	ṭ
-t	tt	(t)th	(d)dh	dbh	ts	t
-d	tt	tth	(d)dh	ḍbh	ts	t
-dh	ddh	tth, dhith	(d)bh	ḍbh	ts	t
-p	pt	pth	bdh	bbh	ps	p
-b	pt	pth	bdh	bbh	ps	p
-bh	bdh	pth, bhith	bdh	bbh	ps	p
-s	st	sth	0dh	0bh, dbh	ts, ss, ḥs	ḥ

1.3.2 Morfonologické alternace paradigmatické: ablaut

Ablaut je paradigmatická změna, kdy se morfém realizuje vícero morfy lišícími se kvalitou či kvantitou vokálu.

Rozeznáváme tři stupně ablautu: **základní stupeň –** morfovým vokálem je většinou *a* (případně je součástí krátkého diftongu); **redukovaný stupeň** – morfový vokál není přítomen nebo se realizuje jako

vokalická podoba morfémové sonanty či nazály (zde jako *a*!); **dloužený stupeň** – morfovým vokálem je dlouhé *ā* (případně je součástí dlouhého diftongu).

Obecná schémata podle typů kořene (*C* zde zastupuje jeden a více obstruentních konsonantů, *N* jakoukoli nazálu, *R* jakoukoli sonantu, *Ṛ* vokalický alofon sonanty). Typy I neobsahují alternující sonanty či nazály, typy II jsou pro alternující sonanty včetně samprasáranových, typy III pro alternující nazály.

	Ia	**Ib**	**IIa**	**IIb**	**IIc**
Základní stupeň	*CaC*	*Cā*	*CaRC*	*CaR*	*CRaC*
Redukovaný stupeň	*C0C/CiC*	*C0/Ci*	*CṚC*	*CṚ/CR*	*CṚC*
Dloužený stupeň	*CāC*	–	*CāRC*	*CāRC*	*CRāC*

	IIIa	**IIIb**
Základní stupeň	*CaNC*	*CaN*
Redukovaný stupeň	*CaC*	*Ca/CN*
Dloužený stupeň	*CāNC*	*CāN*

Příklady různých ablautových stupňů od různých typů kořenů:

Typ kořene	**Kořen**	**Základní stupeň**	**Redukovaný stupeň**	**Dloužený stupeň**
Ia	*pat-*	***pat**ati*	*pa**pt**imá*	*pa**pā́t**a-*
	sad-	***sād**as-*	*sī́**d**ati* (= *si-sd-*)	***sād**ayati*
	pad-	***pād**yate*	*-**bd**a-*	*pa**pā́d**a*

Ib	*dā-* 1.	*dá**dā**ti*	*á**d**at* *-**t**ta-*	–
	sthā-	*á**sthā**t*	***sth**itá-* *ta**sth**úr*	–
	snā-	***snā**hi*	*sa**sn**us*	–
IIa	*chid-*	***ched**ma-*	*á**cchid**at*	*a**cchāit**sīt*
	dyut-	***dyót**ate*	*di**dyut**úr*	*á**dyaut***
	mṛj-	***marj**áyati*	***mṛṣṭá-***	*ma**mā́rj**a*
IIb	*kṛ-*	*ca**kárt**ha*	***kṛṇóti*** *ca**kr**á*	*ca**kā́r**a*
	ji-	***jáy**ati* ***jéṣi***	***ji**tá-*	*ji**gā́y**a* *á**jai**ṣam*
	hu-	*ju**hó**ti*	*ju**hu**tá* *ju**hv**é*	*á**hāv**i* *á**hauṣ**īt*
IIc	*khyā-*	***khyā**yasi*	*á**khy**at*	–
	grabh-/grah-	*ja**grábh**a*	***gṛbh**ṇā́ti*	*ja**grāh**a*
	śvas-	***śvás**iti*	***śuṣé***	***śvās**áyati*
IIIa	*skand-*	***skánd**ati*	***skan**ná-*	*á**skānt**sī*
	bhaňj-	*ba**bháň**ja*	***bhaj**yáte*	***bhāng**in-*
	stambh-	*ta**stámbh**a*	*ta**stabh**úr*	*á**stāmp**sīt*
IIIb	*ram-*	***rám**ate*	***ra**tá-*	***rām**áyati*
	han-	***hán**ti*	***ha**tá-* ***ghn**ánti*	*ja**ghān**a*
	gam-	*ja**gám**a*	*ja**gm**é* ***gá**cchati*	*a**gām**i*

2 Morfologie

Typ sanskrtu je principiálně obdobný tomu, jaký známe z češtiny (a slovanských jazyků vůbec), baltských jazyků, latiny, řečtiny a jiných starých indoevropských jazyků. Je to **typ flektivní**. Ten se vyznačuje typickým fúzováním gramatických kategorií v jednom morfu, takže například osoba a číslo (případně pád a číslo) jsou vyjádřeny jednou koncovkou. Pro Čecha je tento typ přirozený, neboť je vrozený. Pro zajímavost, dnešní indoárijské jazyky jsou jiného typu, a to typu izolujícího (jako například dnešní angličtina a románské jazyky), proto sice Indům nedělá potíže slovní zásoba či výslovnost sanskrtu, ale gramatická struktura je pro ně obtížná.

2.1 Nomina

Do kategorie jmen se tradičně řadí substantiva i adjektiva (spojujícím prvkem obou tříd jsou gramatické kategorie pádu, čísla a rodu). Rozdíl mezi substantivy a adjektivy je v sanskrtu malý (adjektiva se mohou stupňovat či přechylovat), oba slovní druhy se skloňují stejně.

2.1.1 Konsonantické kmeny

Kořenová jména s konsonantickým zakončením bez alternace (příp. s alternací *a* ~ *ā*) a odvozené kmeny s *t*-ovými sufixy (kromě *nt*-kmenů)

Kořenová jména jsou poměrně vzácná, častější jsou kmeny odvozené sufixem *-t*, většinou ve významu nomin actionis či nomin agentis,

sekundární abstrakta apod.

diś-, f. „směr“, *dharmabudh*-, m. „znalý zákona“, *tvac*-, f. „kůže, *rāj*-, m. „vládce“, *pur*-, f. „město“

Singulár					
nom./vok. m. f.	*dik*	*(dharmaḥ)*	*tvak*	*rāṭ*	*pūḥ*
ak. m. f.	*diśam*	*-budham*	*tvacam*	*rājam*	*puram*
nom./vok./ak. n.	*diśaḥ*	*-bhut*	*tvacaḥ*	*rājaḥ*	*puraḥ*
gen./abl.	*diśe*	*-budhaḥ*	*tvace*	*rāje*	*pure*
dat.	*diśi*	*-budhe*	*tvaci*	*rāji*	*puri*
lok.	*diśā*	*-budhi*	*tvacā*	*rājā*	*purā*
instr.		*-budhā*			

Plurál					
nom./vok. m. f.	*diśaḥ*	*-budhaḥ*	*tvacaḥ*	*rājaḥ*	*puraḥ*
ak. m. f.	*diśaḥ*	*-budhaḥ*	*tvacaḥ*	*rājaḥ*	*puraḥ*
nom./vok./ak. n.	*diśām*	*-bundhi*	*tvacām*	*rājām*	*purām*
gen.	*digbyaḥ*	*-budhām*	*tvagbhyaḥ*	*rāḍbhyaḥ*	*pūrbhyaḥ*
dat./abl.	*dikṣu*	*-budbhyaḥ*	*tvakṣu*	*rāṭsu*	*pūrṣu*
lok.	*digbhiḥ*	*-bhutsu*	*tvagbhiḥ*	*rāḍbhiḥ*	*pūrbhiḥ*
instr.		*-budbhiḥ*			

Duál					
nom./vok./ak. m. f.	*diśau*	*-budhau*	*tvacau*	*rājau*	*purau*
nom./ak. n.	*diśoḥ*	*-budhī*	*tvacoḥ*	*rājoḥ*	*puroḥ*
gen./lok.	*digbhyām*	*-budhoḥ*	*tvagbhyām*	*rāḍbhyām*	*pūrbhyām*
dat./abl./instr.		*-bud-bhyām*			

marut-, m. „vítr“, *devatāt*-, f. „bohoslužba, pobožnost“, *pād*-, m. „noha“

Singulár			
nom./vok. m. f.	*marut*	*devatāt*	*pāt*
ak. m. f.	*marutam*	*devatātam*	*pādam*
gen. /abl.	*marutaḥ*	*devatātaḥ*	*padaḥ*
dat.	*marute*	*devatāte*	*pade*
lok.	*maruti*	*devatāti*	*padi*
instr.	*marutā*	*devatātā*	*padā*

Plurál			
nom./vok. m. f.	*marutaḥ*	*devatātaḥ*	*pādaḥ*
ak. m. f.	*marutaḥ*	*devatātaḥ*	*padaḥ*
gen.	*marutām*	*devatātām*	*padām*
dat./abl.	*marudbhyaḥ*	*devatādbhyaḥ*	*padbhyaḥ*
lok.	*marutsu*	*devatātsu*	*patsu*
instr.	*marudbhiḥ*	*devatādbhiḥ*	*padbhiḥ*

Duál			
nom./ak. m. f.	*marutau*	*devatātau*	*padau*
gen./lok.	*marutoḥ*	*devatātoḥ*	*padoḥ*
dat./abl./instr.	*marudbhyām*	*devatādbhyām*	*padbhyām*

Kořenová jména s alternací (zakončená na *-r*, *-n*, *-m*)

Do této třídy patří jen velmi málo izolovaných substantiv.

vṛtrahan-, m. „zabíjející Vrtru“

	Singulár	Plurál	Duál
nom.	*vṛtrahā*	*vṛtrahanaḥ*	*vṛtrahanau*
vok.	*vṛtrahan*	*vṛtrahanaḥ*	*vṛtrahanau*
ak.	*vṛtrahanam*	*vṛtraghnaḥ*	*vṛtrahanau*
gen.	*vṛtraghnaḥ*	*vṛtraghnām*	*vṛtraghnoḥ*
dat.	*vṛtraghne*	*vṛtrahabhyaḥ*	*vṛtrahabhyām*
lok.	*vṛtrahani, -ghni*	*vṛtrahasu*	*vṛtraghnoḥ*
instr.	*vṛtraghnā*	*vṛtrahabhiḥ*	*vṛtrahabhyām*
abl.	*vṛtraghnaḥ*	*vṛtrahabhyaḥ*	*vṛtrahabhyām*

Kmeny na *-aňc* (s alternací)

Patří sem adjektiva odvozená z předložek. Označují světové směry nebo polohu.

prāňc-, adj. „východní“, *pratyaňc-*, adj. „západní“, *anvaňc-*, adj. „následující“

Singulár			
nom./vok. m.	*prāṅ*	*pratyaṅ*	*anvaṅ*
ak. m.	*prāňcam*	*pratyaňcam*	*anvaňcam*
nom./ak. n.	*prāk*	*pratyak*	*anvak*
gen./abl.	*prācaḥ*	*pratīcaḥ*	*anūcaḥ*
dat.	*prāce*	*pratīce*	*anūce*
lok.	*prāci*	*pratīci*	*anūci*
instr.	*prācā*	*pratīcā*	*anūcā*

Plurál			
nom./vok. m.	*prāňcaḥ*	*pratyaňcaḥ*	*anvaňcaḥ*
ak. m.	*prācaḥ*	*pratīcaḥ*	*anūcaḥ*
nom./ak. n.	*prāňci*	*pratyaňci*	*anvaňci*
gen.	*prācām*	*pratīcām*	*anūcām*
dat./abl.	*prāgbhyaḥ*	*pratyagbhyaḥ*	*anvagbhyaḥ*
lok.	*prākṣu*	*pratyakṣu*	*anvakṣu*
instr.	*prāgbhiḥ*	*pratyagbhiḥ*	*anvagbhiḥ*

Duál			
nom./ak. m.	*prāňcau*	*pratyaňcau*	*anvaňcau*
nom./ak. n.	*prācī*	*pratīcī*	*anūcī*
gen./lok.	*prācoḥ*	*pratīcoḥ*	*anūcoḥ*
dat./abl./instr.	*prāgbhyām*	*pratyagbhyām*	*anvagbhyām*

***nt*-kmeny**

Do této flektivní třídy náležejí kmeny končící na *-ant*, povětšinou prézentní aktivní participia, ojediněle jiná adjektiva. Podtyp *-vant/-mant*

je produktivním typem sekundárních desubstantivních adjektiv.

bharant-, adj. „nesoucí“, *dadat-*, adj. „dávající“, *dhīmant-*, adj. „moudrý“

Singulár			
nom. m.	*bharan*	*dadat*	*dhīmān*
vok. m.	*bharan*	*dadat*	*dhīman*
ak. m.	*bharantam*	*dadatam*	*dhīmantam*
nom./ak. n.	*bharat*	*dadat*	*dhīmat*
gen.	*bharataḥ*	*dadataḥ*	*dhīmataḥ*
dat.	*bharate*	*dadate*	*dhīmate*
lok.	*bharati*	*dadati*	*dhīmati*
instr.	*bharatā*	*dadatā*	*dhīmatā*

Plurál			
nom./vok. m.	*bharantaḥ*	*dadataḥ*	*dhīmantaḥ*
ak. m.	*bharataḥ*	*dadataḥ*	*dhīmataḥ*
nom./ak. n.	*bharanti*	*dadanti*	*dhīmanti*
gen.	*bharatām*	*dadatām*	*dhīmatām*
dat./abl.	*bharadbhyaḥ*	*dadadbhyaḥ*	*dhīmadbhyaḥ*
lok.	*bharatsu*	*dadatsu*	*dhīmatsu*
instr.	*bharadbhiḥ*	*dadadbhiḥ*	*dhīmadbhiḥ*

Duál			
nom./ak. m.	*bharantau*	*dadatau*	*dhīmantau*
nom./ak. n.	*bharatī*	*dadatī*	*dhīmatī*
gen./lok.	*bharatoḥ*	*dadatoḥ*	*dhīmatoḥ*
dat./abl./instr.	*bharadbhyām*	*dadadbhyām*	*dhīmadbhyām*

n-kmeny

Kmeny této flektivní třídy lze dělit na několik podtypů:

Kmeny na *-an* (*-man*, *-van*)

Vyjma několik izolovaných substantiv sem patří zejména slovesná ab-

strakta či konkréta se sufixem *-man*, činitelská jména či sekundární adjektiva se sufixem *-van*.

rājan-, m. „král“, *nāman-*, n. „jméno“, *ātman-*, m. „duše“[2], *parvan-*, n. „uzel, úsek, člen, úd“

Singulár				
nom.	*rājā*	*nāma*	*ātmā*	*parva*
vok.	*rājan*	*nāma*	*ātman*	*parva*
ak.	*rājānam*	*nāma*	*ātmānam*	*parva*
gen./abl.	*rājñaḥ*	*nāmnaḥ*	*ātmanaḥ*	*parvaṇaḥ*
dat.	*rājñe*	*nāmne*	*ātmāne*	*parvaṇe*
lok.	*rājñi, rājani*	*nāmni, nāmani*	*ātmani*	*parvaṇi*
instr.	*rājñā*	*nāmnā*	*ātmanā*	*parvaṇā*

Plurál				
nom./vok.	*rājānaḥ*	*nāmāni*	*ātmānaḥ*	*parvāṇi*
ak.	*rājñaḥ*	*nāmāni*	*ātmanaḥ*	*parvāṇi*
gen.	*rājñām*	*nāmnām*	*ātmanām*	*parvaṇām*
dat./abl.	*rājabhyaḥ*	*nāmabhyaḥ*	*ātmabhyaḥ*	*parvabhyaḥ*
lok.	*rājasu*	*nāmasu*	*ātmasu*	*parvasu*
instr.	*rājabhiḥ*	*nāmabhiḥ*	*ātmabhiḥ*	*parvabhiḥ*

Duál				
nom./vok./ak.	*rājānau*	*nāmnī, nāmanī*	*ātmānau*	*parvaṇī*
gen./lok.	*rājñoḥ*	*nāmnoḥ*	*ātmanoḥ*	*parvaṇoḥ*
dat./abl./instr.	*rājabhyām*	*nāmabhyām*	*ātmabhyām*	*parvabhyām*

in-kmeny

Produktivní sufix *-in* tvoří primární adjektiva (nomina agentis), případně sekundární adjektiva ve významu „mající (vlastnost)“.

2 Užíváno i ve významu „svůj“.

balin-, adj. „silný“

Singulár	
nom. m.	*balī*
vok. m.	*bali*
ak. m.	*balinam*
nom./vok./ak. n.	*bali*
gen.	*balinaḥ*
dat.	*baline*
lok.	*balini*
instr.	*balinā*

Plurál	
nom./vok./ak. m.	*balinaḥ*
nom./vok./ak. n.	*balīni*
gen.	*balinām*
dat.	*balibhyaḥ*
lok.	*baliṣu*
instr.	*balibhiḥ*

Duál	
nom./vok./ak. m.	*balinau*
nom./vok./ak. n.	*balinī*
gen./lok.	*balinoḥ*
dat./abl./instr.	*balibhyām*

Skloňování heteroklit (tj. různokmenných jmen)

Heteroklita jsou taková substantiva, která alternují v kmeni, přesněji v konsonantické kodě kmene. Časté je střídání sufixálního *-n* s jinými konsonanty.

panthān-, m. „cesta“, *puṃs-*, m. „muž“, *akṣi-*, n. „oko“

Singulár			
nom.	*panthān*	*pumān*	*akṣi*
vok.	*panthān*	*puman*	*akṣi*
ak.	*panthānam*	*pumāṃsam*	*akṣi*
gen./abl.	*pathaḥ*	*puṃsaḥ*	*akṣṇaḥ*
dat.	*pathe*	*puṃse*	*akṣṇe*
lok.	*pathi*	*puṃsi*	*akṣ(a)ni*
instr.	*pathā*	*puṃsā*	*akṣṇā*

Plurál			
nom.	*panthānaḥ*	*pumāṃsaḥ*	*akṣīni*
ak.	*pathaḥ*	*puṃsaḥ*	*akṣīni*
gen.	*pathām*	*puṃsām*	*akṣṇām*
dat./abl.	*pathibhyaḥ*	*puṃbhyaḥ*	*akṣibhyaḥ*
lok.	*pathiṣu*	*puṃsu*	*akṣiṣu*
instr.	*pathibhiḥ*	*puṃbhiḥ*	*akṣibhiḥ*

Duál			
nom./vok./ak.	*panthānau*	*pumāṃsau*	*akṣinī*
gen./lok.	*pathoḥ*	*puṃsoḥ*	*akṣnoḥ*
dat./abl./instr.	*pathibhyām*	*puṃbhyām*	*akṣibhyām*

s-kmeny

Kmeny na *-as*, *-iṣ*, *-uṣ*

Zatímco *-iṣ* a *-uṣ* kmeny jsou zastoupeny jen izolovanými substantivy, skupina *-as* kmenů je velmi produktivní. Vznikají četná nomina actionis, často konkréta, vzácněji i činitelská jména (ve védském jazyce odlišená přízvukem od první skupiny).

manas-, n. „myšlenka“, *sumanas*-, adj. „laskavý, radostný“, f. „květina“,

havis-, n. „obětina“, *cakṣuṣ*-, n. „oko“

Singulár

nom. m.	*sumanāḥ*		
vok. m.	*sumanaḥ*		
ak. m.	*sumanasam*	*haviḥ*	*cakṣuḥ*
nom./vok./ak. n.	*manaḥ*	*haviṣaḥ*	*cakṣuṣaḥ*
gen.	*manasaḥ*	*haviṣe*	*cakṣuṣe*
dat./abl.	*manase*	*haviṣi*	*cakṣuṣi*
lok.	*manasi*	*haviṣā*	*cakṣuṣā*
instr.	*manasā*		

Plurál			
nom./vok./ak. m.	*sumanasaḥ*		
nom./vok./ak. n.	*manāṃsi*	*havīṃṣi*	*cakṣūṃṣi*
gen.	*manasām*	*haviṣām*	*cakṣuṣām*
dat./abl.	*manobhyaḥ*	*havirbhyaḥ*	*cakṣurbhyaḥ*
lok.	*manaḥsu*	*haviḥṣu*	*cakṣuḥṣu*
instr.	*manobhiḥ*	*havirbhiḥ*	*cakṣurbhiḥ*

Duál			
nom./vok./ak. m.	*sumanasau*		
nom./vok./ak. n.	*manasī*	*haviṣī*	*cakṣuṣī*
lok.	*manasoḥ*	*haviṣoḥ*	*cakṣuṣoḥ*
dat./abl./instr.	*manobhyām*	*havirbhyām*	*cakṣurbhyām*

2.1.2 Vokalické kmeny

Kořenová jména na *-ī* (*-iy*), *-ū* (*-uv*)

Jedná se o částečně nemotivovaná, zčásti motivovaná substantiva (přechýlené *a*-kmeny). V klasickém sanskrtu se často kontaminují tvary běžných *ī*- a *ū*-kmenů.

dhī-, f. „rozum“, *bhū*-, f. „země“

Singulár		
nom./vok.	*dhīḥ*	*bhūḥ*
ak.	*dhiyam*	*bhuvam*
gen.	*dhiyaḥ, dhiyāḥ*	*bhuvaḥ, bhuvāḥ*
dat.	*dhiye, dhiyai*	*bhuve, bhuvai*
lok.	*dhiyi, dhiyām*	*bhuvi, bhuvām*
instr.	*dhiyā*	*bhuvā*

Plurál		
nom./vok.	*dhiyaḥ*	*bhuvaḥ*
ak.	*dhiyaḥ*	*bhuvaḥ*
gen.	*dhiyām, dhīnām*	*bhuvām, bhūnām*
dat./abl.	*dhībhyaḥ*	*bhūbhyaḥ*
lok.	*dhīṣu*	*bhūṣu*
instr.	*dhībhiḥ*	*bhūbhiḥ*

Duál		
nom./ak.	*dhiyau*	*bhuvau*
gen./lok.	*dhiyoḥ*	*bhuvoḥ*
dat./abl./instr.	*dhībhyām*	*bhūbhyām*

Kořenová jména s diftongem

Typická je alternace mezi diftongem v antekonsonantické pozici a skupinou *a/ā* + *sonanta* v pozici antevokalické.

nau-, f. „loď“, *rai*-, f. „bohatství“, *dyo*-, f. „nebe, den“, *go*-, m./f. „býk, kráva“

Singulár				
nom./vok.	*nauḥ*	*rāḥ*	*dyauḥ*	*gauḥ*
ak.	*nāvam*	*rāyam*	*divam*	*gām*
gen./abl.	*nāvaḥ*	*rāyaḥ*	*divaḥ*	*goḥ*
dat.	*nāve*	*rāye*	*dive*	*gave*
lok.	*nāvi*	*rāyi*	*divi*	*gavi*
instr.	*nāvā*	*rāyā*	*divā*	*gavā*

Plurál				
nom./vok.	*nāvaḥ*	*rāyaḥ*	*divaḥ*	*gāvaḥ*
ak.	*nāvaḥ*	*rāyaḥ*	*divaḥ*	*gāḥ*
gen.	*nāvām*	*rāyām*	*divām*	*gavām*
dat./abl.	*naubhyaḥ*	*rābhyaḥ*	*dyubhyaḥ*	*gobhyaḥ*
lok.	*nauṣu*	*rāsu*	*dyuṣu*	*goṣu*
instr.	*naubhiḥ*	*rābhiḥ*	*dyubhiḥ*	*gobhiḥ*

Duál				
nom./vok./ ak.	*nāvau*	*rāyau*	*divau*	*gāvau*
gen./lok.	*nāvoḥ*	*rāyoḥ*	*divoḥ*	*gavoḥ*
dat./abl./ instr.	*naubhyām*	*rābhyām*	*dyubhyām*	*gobhyām*

Kořenová jména na *-ā*

Pozor, tato jména nejsou ve flexi totožná s *ā*-kmeny typu *bālā*.

viśvapā-, m./f. „všeochraňující“

	Singulár	Plurál	Duál
nom./vok.	*viśvapāḥ*	*viśvapāḥ*	*viśvapau*
ak.	*viśvapām*	*viśvapaḥ*	*viśvapau*
gen.	*viśvapaḥ*	*viśvapām*	*viśvapoḥ*
dat.	*viśvape*	*viśvapābhyaḥ*	*viśvapābhyām*
lok.	*viśvapi*	*viśvapāsu*	*viśvapoḥ*
instr.	*viśvapā*	*viśvapābhiḥ*	*viśvapābhyām*

i-kmeny a *u*-kmeny

Kmeny na *-i*

Vedle rozsáhlého počtu nemotivovaných substantiv sem patří častá derivativa na *-ti* tvořící slovesná abstrakta a různá derivovaná substantiva na *-ni/-sni.*

kavi-, m. „básník“, *mati-*, f. „myšlenka“, *vāri-*, n. „voda“

Singulár			
nom. m. f.	*kaviḥ*	*matiḥ*	
vok. m. f.	*kave*	*mate*	
ak. m. f.	*kavim*	*matim*	*vāri*
nom./ak. n.	*kaveḥ*	*mateḥ, matyāḥ*	*vāriṇaḥ*
gen.	*kavaye*	*mataye, matyai*	*vāriṇe*
dat./abl.	*kavau*	*matau, matyām*	*vāriṇi*
lok.	*kavinā*	*matyā*	*vāriṇā*
instr.			

Plurál			
nom./vok. m. f.	*kavayaḥ*	*matayaḥ*	
ak. m. f.	*kavīn*	*matīḥ*	*vārīṇi*
nom./vok./ak. n.	*kavīnām*	*matīnām*	*vārīṇām*
gen.	*kavibhyaḥ*	*matibhyaḥ*	*vāribhyaḥ*
dat./abl.	*kaviṣu*	*matiṣu*	*vāriṣu*
lok.	*kavibhiḥ*	*matibhiḥ*	*vāribhiḥ*
instr.			

Duál			
nom./vok./ak.	*kavī*	*matī*	*vāriṇī*
gen./lok.	*kavyoḥ*	*matyoḥ*	*vāriṇoḥ*
dat./abl./instr.	*kavibhyām*	*matibhyām*	*vāribhyām*

Deklinace substantiv *sakhi-* a *pati-* (ve významu „manžel“)

sakhi-, m. „přítel“, *pati-*, m. „manžel“

Singulár		
nom.	*sakhā*	*patiḥ*
vok.	*sakhe*	*pate*
ak.	*sakhāyam*	*patim*
gen.	*sakhyuḥ*	*patyuḥ*
dat.	*sakhye*	*patye*
lok.	*sakhyau*	*patyau*
instr.	*sakhyā*	*patyā*

Plurál		
nom./vok.	*sakhāyaḥ*	*patayaḥ*
ak.	*sakhīn*	*patīn*
gen.	*sakhīnām*	*patīnām*
dat.	*sakhibhyaḥ*	*patibhyaḥ*
lok.	*sakhiṣu*	*patiṣu*
instr.	*sakhibhiḥ*	*patibhiḥ*

Duál		
nom./vok./ak.	*sakhāyau*	*patī*
gen./lok.	*sakhyoḥ*	*patyoḥ*
dat./abl./instr.	*sakhibhyām*	*patibhyām*

u-kmeny

Vyjma izolovaných *u*-kmenů sem patří i časté skupiny derivátů zakončených sufixy *-tu*, *-nu*, *-snu* (analogicky *i*-kmenovým protějškům), a dále sufixem *-yu* tvořícím substantiva a primární adjektiva; sufixem *-ru* jsou tvořena adjektiva primární.

sūnu-, m. „syn“, *dhenu-*, f. „kráva“, *madhu-*, n. „med“

Singulár			
nom.	*sūnuḥ*	*dhenuḥ*	*madhu*
vok.	*sūno*	*dheno*	*madhu*
ak.	*sūnum*	*dhenum*	*madhu*
gen./abl.	*sūnoḥ*	*dhenoḥ, dhenvāḥ*	*madhunaḥ*
dat.	*sūnave*	*dhenave, dhenvai*	*madhune*
lok.	*sūnau*	*dhenau, dhenvām*	*madhuni*
instr.	*sūnunā*	*dhenvā*	*madhunā*

Plurál			
nom./vok.	*sūnavaḥ*	*dhenavaḥ*	*madhūni*
ak.	*sūnūn*	*dhenūḥ*	*madhūni*
gen.	*sūnūnām*	*dhenūnām*	*madhūnām*
dat./abl.	*sūnubhyaḥ*	*dhenubhyaḥ*	*madhubhyaḥ*
lok.	*sūnuṣu*	*dhenuṣu*	*madhuṣu*
instr.	*sūnubhiḥ*	*dhenubhiḥ*	*madhubhiḥ*

Duál			
nom./vok./ak.	*sūnū*	*dhenū*	*madhuni*
gen./lok.	*sūnvoḥ*	*dhenvoḥ*	*madhunoḥ*
dat./abl./instr.	*sūnubhyām*	*dhenubhyām*	*madhubhyām*

ī-kmeny a *ū*-kmeny

Oba podtypy jsou výlučná feminina, podobně jako *ā*-kmeny. Vyjma izolovaných slov sem patří četná přechýlená jména (jak substantiva, tak adjektiva). Produktivita *ū*-kmenů je v klasickém sanskrtu výrazně nižší než produktivita *ī*-kmenů.

devī-, f. „bohyně“, *strī*-, f. „žena“, *vadhū*-, f. „žena, manželka“

Singulár			
nom.	*devī*	*strī*	*vadhūḥ*
vok.	*devi*	*stri*	*vadhu*
ak.	*devīm*	*striyam, strīm*	*vadhūm*
gen./abl.	*devyāḥ*	*striyāḥ*	*vadhvāḥ*
dat.	*devyai*	*striyai*	*vadhvai*
lok.	*devyām*	*striyām*	*vadhvām*
instr.	*devyā*	*striyā*	*vadhvā*

Plurál			
nom./vok.	*devyaḥ*	*striyaḥ*	*vadhvaḥ*
ak.	*devīḥ*	*striyaḥ*, *strīḥ*	*vadhūḥ*
gen.	*devīnām*	*strīṇām*	*vadhūnām*
dat./abl.	*devībhyaḥ*	*strībhyaḥ*	*vadhūbhyaḥ*
lok.	*devīṣu*	*strīṣu*	*vadhūṣu*
instr.	*devībhiḥ*	*strībhiḥ*	*vadhūbhiḥ*

Duál			
nom./vok./ak.	*devyau*	*striyau*	*vadhvau*
gen./lok.	*devyoḥ*	*striyoḥ*	*vadhvoḥ*
dat./abl./instr.	*devībhyām*	*strībhyām*	*vadhūbhyām*

ā-kmeny

Všechna substantiva jsou pouze feminina, dílem primární substantiva, dílem výsledek přechylování.

bālā-, f. „dívka“

	Singulár	Plurál	Duál
nom.	*bālā*	*bālāḥ*	*bāle*
vok.	*bāle*	*bālāḥ*	*bāle*
ak.	*bālām*	*bālāḥ*	*bāle*
gen.	*bālāyāḥ*	*bālānām*	*bālayoḥ*
dat.	*bālāyai*	*bālābhyaḥ*	*bālābhyām*
lok.	*bālāyām*	*bālāsu*	*bālayoḥ*
instr.	*bālayā*	*bālābhiḥ*	*bālābhyām*
abl.	*bālāyāḥ*	*bālābhyaḥ*	*bālābhyām*

a-kmeny

Do této třídy náleží výlučná maskulina a neutra, statisticky se jedná o nejpočetnější kmen. Je součástí různých afixů různé funkce a významů.

aśva-, m. „kůň“

	Singulár	Plurál	Duál
nom.	*aśvaḥ*	*aśvāḥ*	*aśvau*
vok.	*aśva*	*aśvāḥ*	*aśvau*
ak.	*aśvam*	*aśvān*	*aśvau*
gen.	*aśvasya*	*aśvānām*	*aśvayoḥ*
abl.	*aśvāt*	*aśvebhyaḥ*	*aśvābhyām*
dat.	*aśvāya*	*aśvebhyaḥ*	*aśvābhyām*
lok.	*aśve*	*aśveṣu*	*aśvayoḥ*
instr.	*aśvena*	*aśvaiḥ*	*aśvābhyām*

yuga-, n. „jho“

	Singulár	Plurál	Duál
nom./vok./ak.	*yugam*	*yugāni*	*yuge*
gen.	*yugasya*	*yugānām*	*yugayoḥ*
abl.	*yugāt*	*yugebhyaḥ*	*yugābhyām*
dat.	*yugāya*	*yugebhyaḥ*	*yugābhyām*
lok.	*yuge*	*yugeṣu*	*yugayoḥ*
instr.	*yugena*	*yugaiḥ*	*yugābhyām*

ṛ-kmeny

Zatímco nemotivaných *ṛ*-kmenů je málo, četná jsou naopak jména příbuzenská a činitelská, obé sice zakončené sufixem *-tar*, avšak s rozdílnou flexí v některých pádech.

dātṛ-, m./n. „dárce“, *pitṛ-*, m. „otec“[3], *svasṛ-*, f. „sestra“, *nṛ-*, m. „muž“

Singulár					
nom.	*dātā*	*dātṛ*	*pitā*	*svasā*	*nā*
vok.	*dātaḥ*	*dātṛ*	*pitaḥ*	*svasaḥ*	*naḥ*
ak.	*dātāram*	*dātṛ*	*pitaram*	*svasāram*	*naram*
gen./abl.	*dātuḥ*	*dātṛṇaḥ*	*pituḥ*	*svasuḥ*	*naraḥ*
dat.	*dātre*	*dātṛṇe*	*pitre*	*svasre*	*nare*
lok.	*dātar(i)*	*dātṛṇi*	*pitar(i)*	*svasar(i)*	*nari*
instr.	*dātrā*	*dātṛṇā*	*pitrā*	*svasrā*	

3 Význam „otec“ je jen v singuláru, v duálu jsou to „rodiče“, v plurálu „předkové“.

Plurál					
nom./vok.	*dātāraḥ*	*dātṝṇi*	*pitaraḥ*	*svasāraḥ*	*naraḥ*
ak.	*dātṝn*	*dātṝṇi*	*pitṝn*	*svasṝḥ*	*nṝn*
gen.	*dātṝṇām*	*dātṝṇām*	*pitṝṇām*	*svasṝṇām*	*nṝṇām*
dat./abl.	*dātṛbhyaḥ*	*dātṛbhyaḥ*	*pitṛbhyaḥ*	*svasṛbhyaḥ*	*nṛbhyaḥ*
lok.	*dātṛṣu*	*dātṛṣu*	*pitṛṣu*	*svasṛṣu*	*nṛṣu*
instr.	*dātṛbhiḥ*	*dātṛbhiḥ*	*pitṛbhiḥ*	*svasṛbhiḥ*	*nṛbhiḥ*

Duál					
nom./vok./ak.	*dātārau*	*dātṛṇī*	*pitarau*	*svasārau*	*narā*
gen./lok.	*dātroḥ*	*dātṛṇoḥ*	*pitroḥ*	*svasroḥ*	
dat./abl./instr.	*dātṛbhyām*	*dātṛbhyām*	*pitṛbhyām*	*svasṛbhyām*	

2.1.3 Adjektiva

Adjektiva mají stejnou flexi jako substantiva. Klíčové rozdíly oproti substantivům lze spatřovat pouze v přechylování a stupňování.

2.1.3.1 Přechylování adjektiv

Sanskrtská adjektiva se přechylují poměrně pravidelně. Základním prostředkem je sufix *-ī*, který se připojuje ke kmeni.

	Kmenotvorný sufix (m. + n.)	Kmenotvorný sufix (f.)
i-kmeny	*-i* (nom. sg. *-iḥ*)	*-ī*
u-kmeny	*-u* (nom. sg. *-uḥ*)	*-vī* (*-ū*)
ṛ-kmeny	*-r* (nom. sg. *-ā*)	*-rī*
konsonantické kmeny	*-C* (nom. sg. *-C*)	*-Cī*
a-kmeny	*-a* (nom. sg. *-aḥ/-aṃ*)	*-ā, -ī* (jména barev)

2.1.3.2 Stupňování adjektiv

Sanskrtská adjektiva se stupňují, podobně jako česká adjektiva, ve třech stupních: pozitivu (základní stupeň), komparativu a superlativu.

Pravidelné stupňování

Kmen pozitivu je pravidelně rozšiřován sufixy. Komparativní sufix je *-tara*, superlativní sufix je *-tama*. Oba typy se skloňují jako *a*-kmeny.

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
priya- „milý“	*priyatara-*	*priyatama-*
bhagavant- „vznešený“	*bhagavattara-*	*bhagavattama-*
balin- „silný“	*balitara-*	*balitama-*

Nepravidelné stupňování

Kmeny se často výrazně liší, a to ablautem či derivačními sufixy, nebo se jedná o kmenový supletivismus (různokmenní). Komparativní sufix je *-(ī)yāṃs/-(ī)yas* (skloňuje se jako *s*-kmen). Superlativní sufix je *-iṣṭha* (skloňuje se jako *a*-kmen).

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
guru- „těžký“	*garīyas-*	*gariṣṭha-*
kṣipra- „rychlý“	*kṣepīyas-*	*kṣepiṣṭha-*
mahant- „velký“	*mahīyas-*	*mahiṣṭha-*

2.2 Pronomina

Pronomina můžeme ve staroindičtině dělit do dvou skupin: na pronomina osobní, která jsou vždy bezrodá, a na pronomina rodová (ostatní).

2.2.1 Osobní (bezrodá) pronomina

Osobní pronomina v sanskrtu (stejně jako v češtině) nerozlišují jmenný rod. Neexistuje zde ani kategorie čísla; řazení např. *aham* a *tvam* k „singuláru“ je dáno spíše tradicí než strukturní vlastností („my“ není rozhodně plurálem od „já“). Typická je absence zájmena třetí osoby, to je substituováno zájmeny rodovými.

„Singulár“			
aham „já“		*tvam* „ty“	
nom.	*aham*	**nom.**	*tvam*
ak.	*mām, mā*	**ak.**	*tvām, tvā*
gen.	*mama, me*	**gen.**	*tava, te*
abl.	*mat*	**abl.**	*tvat*
dat.	*mahyam, me*	**dat.**	*tubhyam, te*
lok.	*mayi*	**lok.**	*tvayi*
instr.	*mayā*	**instr.**	*tvayā*

„Plurál“			
vayam „my“		*yūyam* „vy“	
nom.	*vayam*	**nom.**	*yūyam*
ak.	*asmān, naḥ*	**ak.**	*yuṣmān, vaḥ*
gen.	*asmākam, naḥ*	**gen.**	*yuṣmākam, vaḥ*
abl.	*asmat*	**abl.**	*yuṣmat*
dat.	*asmabhyam, naḥ*	**dat.**	*yuṣmabhyam, vaḥ*
lok.	*asmāsu*	**lok.**	*yuṣmāsu*
instr.	*asmābhiḥ*	**instr.**	*yuṣmābhiḥ*

„Duál“			
āvām „my dva“		*yuvām* „vy dva“	
nom.	*āvām*	**nom.**	*yuvām*
ak.	*āvām, nau*	**ak.**	*yuvām, vām*
vok.	*āvām*	**vok.**	*yuvām*
gen.	*āvayoḥ, nau*	**gen.**	*yuvayoḥ, vām*
lok.	*āvayoḥ*	**lok.**	*yuvayoḥ*
abl.	*āvābhyām*	**abl.**	*yuvābhyām*
dat.	*āvābhyām, nau*	**dat.**	*yuvābhyām, vām*
instr.	*āvābhyām*	**instr.**	*yuvābhyām*

2.2.2 Rodová pronomina

Rodová pronomina rozlišují kategorii jmenného rodu (většinou všech tří; někdy jen opozici „osoba“ vs. „neosoba“, např. u tázacích zájmen) a čísla.

2.2.2.1 Pronomina 3. osoby, pronomina ukazovací

a) označují vzdálenější osoby nebo předměty

	sa/saḥ, *tat*, *sā* „on, ono, ona; ten, to, ta“		
	Singulár		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*sa, saḥ*	*tat*	*sā*
ak.	*tam*	*tat*	*tām*
gen.	*tasya*	= m.	*tasyāḥ*
abl.	*tasmāt*	= m.	*tasyāḥ*
dat.	*tasmai*	= m.	*tasyai*
lok.	*tasmin*	= m.	*tasyām*
instr.	*tena*	= m.	*tayā*

	te, *tāni*, *tāḥ* „oni, ona, ony; ti, ta, ty“		
	Plurál		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*te*	*tāni*	*tāḥ*
ak.	*tān*	*tāni*	*tāḥ*
gen.	*teṣām*	= m.	*tāsām*
abl.	*tebhyaḥ*	= m.	*tāsām*
dat.	*tebhyaḥ*	= m.	*tābhyaḥ*
lok.	*teṣu*	= m.	*tāsu*
instr.	*taiḥ*	= m.	*tābhiḥ*

	tau, *te*, *te* „oni dva, ona dvě, ony dvě; ty dva, ta dvě, ty dvě“		
	Duál		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*tau*	*te*	*te*
ak.	*tau*	*te*	*te*
gen.	*tayoḥ*	= m.	= m.
lok.	*tayoḥ*	= m.	= m.
abl.	*tābhyām*	= m.	= m.
dat.	*tābhyām*	= m.	= m.
instr.	*tābhyām*	= m.	= m.

Stejně se skloňují i pronomina:

eṣaḥ (m.), *etad* (n.), *eṣā* (f.) „tento, toto, tato“
yaḥ (m.), *yad* (n.), *yā* (f.) „jenž, kdo, co“
katama- (m./n.), *katamā-* (f.) „který, které, která z více“
katara- (m./n.), *katarā-* (f.) „který, které, která ze dvou“
anya- (m./n.), *anyā-* (f.) „jiný, jiné, jiná“
itara- (m./n.), *itarā-* (f.) „ostatní“
sarva- (m./n.), *sarvā-* (f.) „všechen, všechno, všechna“
viśva- (m./n.), *viśvā-* (f.) „všechen, všechno, všechna“
eka- (m./n.), *ekā-* (f.) „jeden, jedno, jedna“
ubhaya- (m./n.), *ubhayā-* (f.) „obojí“

} nom./ak. sg. n. konc. **-m**

b) označují bližší osoby nebo předměty

	ayam, *idam*, *iyam* „tento, toto, tato“		
	Singulár		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*ayam*	*idam*	*iyam*
ak.	*imam*	*idam*	*imām*
gen.	*asya*	= m.	*asyāḥ*
abl.	*asmāt*	= m.	*asyāḥ*
dat.	*asmai*	= m.	*asyai*
lok.	*asmin*	= m.	*asyām*
instr.	*anena*	= m.	*anayā*

	ime, *imāni*, *imāḥ* „tito, tato, tyto“		
	Plurál		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*ime*	*imāni*	*imāḥ*
ak.	*imān*	*imāni*	*imāḥ*
gen.	*eṣām*	= m.	*āsām*
abl.	*ebhyaḥ*	= m.	*ābhyaḥ*
dat.	*ebhyaḥ*	= m.	*ābhyaḥ*
lok.	*eṣu*	= m.	*āsu*
instr.	*ebhiḥ*	= m.	*ābhiḥ*

	imau, *ime*, *ime* „tito dva, tato dvě, tyto dvě“		
	Duál		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*imau*	*ime*	*ime*
ak.	*imau*	*ime*	*ime*
gen.	*anayoḥ*	= m.	= m.
lok.	*anayoḥ*	= m.	= m.
abl.	*ābhyām*	= m.	= m.
dat.	*ābhyām*	= m.	= m.
instr.	*ābhyām*	= m.	= m.

	asau, *adaḥ*, *asau* „onen, ono, ona“		
	Singulár		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*asau*	*adaḥ*	*asau*
ak.	*amum*	*adaḥ*	*amūm*
gen.	*amuṣya*	= m.	*amuṣyāḥ*
abl.	*amuṣmāt*	= m.	*amuṣyāḥ*
dat.	*amuṣmai*	= m.	*amuṣyai*
lok.	*amuṣmin*	= m.	*amuṣyām*
instr.	*amunā*	= m.	*amuyā*

	amī, *amūni*, *amūḥ* „oni, ona, ony“		
	Plurál		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*amī*	*amūni*	*amūḥ*
ak.	*amūn*	*amūni*	*amūḥ*
gen.	*amīṣām*	= m.	*amūṣām*
abl.	*amībhyaḥ*	= m.	*amūbhyaḥ*
dat.	*amībhyaḥ*	= m.	*amūbhyaḥ*
lok.	*amīṣu*	= m.	*amūṣu*
instr.	*amībhyah*	= m.	*amūbhiḥ*

	amū „oni dva, ona dvě, ony dvě“		
	Duál		
	m.	**n.**	**f.**
nom.	*amū*	*amū*	*amū*
ak.	*amū*	*amū*	*amū*
gen.	*amuyoḥ*	= m.	= m.
lok.	*amuyoḥ*	= m.	= m.
abl.	*amubhyām*	= m.	= m.
dat.	*amubhyām*	= m.	= m.
instr.	*amubhyām*	= m.	= m.

2.2.2.2 Pronomina tázací

Deklinace podle pronomin ukazovacích (2.2.2.1).

kaḥ (m.) „kdo, který“

kim (n.) „co, které“

kā (f.) „kdo, která“

2.2.2.3 Pronomina neurčitá

Deklinace podle pronomin ukazovacích (2.2.2.1).

Tvoří se od pronomin tázacích přidáním sufixů ***-cit***, ***-cana***, ***-api***, jde tedy o kompozitní tvary.

kaścit, *kaścana*, *ko ˈpi* (m.) „někdo, některý“

kiṃcit, *kiṃcana*, *kimapi* (n.) „něco, některé“

kācit, *kācana*, *kāpi* (f.) „někdo, některá“

2.2.2.4 Pronomina záporná

Deklinace podle pronomin ukazovacích (2.2.2.1).

Tvoří se přidáním záporky před neurčité pronominum.

na kaścit, *na kaścana*, *na ko ˈpi* (m.) „nikdo, žádný“

na kiṃcit, *na kiṃcana*, *na kimapi* (n.) „nic, žádné“

na kācit, *na kācana*, *na kāpi* (f.) „nikdo, žádná“

2.3 Numeralia

2.3.1 Numeralia základní

Číslovka *eka-* „jeden, jedna“ se skloňuje pronominálně jako *sarva-*. Plurálu se užívá ve smyslu „jedni, někteří“; duál neexistuje.

dvi- „dva, dvě“

	m.	**n.**	**f.**
nom./ak.	*dvā(u)*	*dve*	*dve*
gen./lok.	*dvayoḥ*	*dvayoḥ*	*dvayoḥ*
abl./dat./instr.	*dvābhyām*	*dvābhyām*	*dvābhyām*

tri- „tři“

	m.	**n.**	**f.**
nom.	*trayaḥ*	*trīṇi*	*tisraḥ*
ak.	*trīn*	= m.	*tisraḥ*
gen.	*trayānām*	= m.	*tisṝṇām*
abl./dat.	*trihbyaḥ*	= m.	*tisṛbhyaḥ*
lok.	*triṣu*	= m.	*tisṛṣu*
instr.	*tribhiḥ*	= m.	*tisṛbhiḥ*

catur- „čtyři“

	m.	**n.**	**f.**
nom.	*catvāraḥ*	*catvāri*	*catasraḥ*
ak.	*caturaḥ*	= m.	*catasraḥ*
gen.	*caturṇām*	= m.	*catasṝṇām*
abl./dat.	*caturbhyaḥ*	= m.	*catasṛbhyaḥ*
lok.	*caturṣu*	= m.	*catasṛṣu*
instr.	*caturbhiḥ*	= m.	*catasṛbhiḥ*

	paṅca- „pět“	*ṣaṣ-* „šest“	*sapta-* „sedm“
nom./ak.	*paṅca*	*ṣaṭ*	*sapta*
gen.	*paṅcānām*	*ṣaṇṇām*	*saptānām*
abl./dat.	*paṅcabhyaḥ*	*ṣaḍbhyaḥ*	*saptabhyaḥ*
lok.	*paṅcasu*	*ṣaṭsu*	*saptasu*
instr.	*paṅcabhiḥ*	*ṣaḍbhiḥ*	*saptabhiḥ*

	aṣṭa- „osm“	*nava-* „devět“	*daśa-* „deset“
nom./ak.	*aṣṭā(u)*	*nava*	*daśa*
gen.	*aṣṭānām*	*navānām*	*daśānām*
abl./dat.	*aṣṭābhyaḥ*	*navabhyaḥ*	*daśabhyaḥ*
lok.	*aṣṭāsu*	*navasu*	*daśasu*
instr.	*aṣṭābhiḥ*	*navabhiḥ*	*daśabhiḥ*

Numeralia 11–19 (kompozita s číslovkou *daśa-* jako druhým členem)

ekādaśa-	„jedenáct“
dvādaśa-	„dvanáct“
trayodaśa-	„třináct“
caturdaśa-	„čtrnáct“
paṅcadaśa-	„patnáct“
ṣoḍaśa-	„šestnáct“
saptadaśa-	„sedmnáct“
aṣṭādaśa-	„osmnáct“
navadaśa-	„devatenáct“

Numeralia 20–50 (kompozita s kořenem *śat(i)-*)

viṃśat(i)-	„dvacet“
triṃśat-	„třicet“
catvāriṃśat-	„čtyřicet“
paṅčāśat-	„padesát“

Numeralia 60–90 (číselná abstrakta tvořená od číslovek základních sufixem *-ti*)

ṣaṣṭi-	„šedesát“
saptati-	„sedmdesát“
aśīti	„osmdesát“
navati-	„devadesát“

Numeralia 100, 1 000, … (neutra)

śata-	„sto“
sahasra-	„tisíc“
ayuta-	„10^4“
lakṣa-	„10^5“
prayuta-	„10^6“
koṭi-	„10^7“

nyarbuda-/arbuda-	„10^8“
samudra-/mahārbuda-	„10^9“
madhya-/kharva-	„10^{10}“
anta-/nikharva-	„10^{11}“
parārdha-	„10^{12}“

Další příklady: *dvātriṃśat-* „32“, *ṣaṭtriṃśat-* „36“, *ekonaṣaṣṭi-* „59“, *ūnaśata-* „99“ (u číslovek končících na devítku se odčítá od následující desítky pomocí slov *ekona-*/*ūna-*), *nava šata-/nava śatāni* „900“, *paňca sahasra-*/*sahasrāṇi* „5 000“ atd.

Číslovky 1–19 se většinou chovají jako adjektiva a shodují se v pádě a rodu (rozlišují-li ho) se jménem, jež určují. Číslovky 20–99,

100 a 1 000 se užívají jako substantiva a jméno, které určují, je buď ve stejném pádě, nebo v genitivu plurálu, např. *śataṃ narāḥ* i *śataṃ narāṇām* „sto mužů“.

2.3.2 Numeralia řadová

Tvoří se od číslovek základních derivačními sufixy: *-a*/*-ā*, *-ta*/*-tā*, *-ma*/*-mā*, *-tama*/*-tamā* aj.

Číslovky „první až čtvrtý“: feminina se tvoří pomocí sufixu *-ā*.

Číslovky „pátý a vyšší“: feminina se tvoří pomocí sufixu *-ī*.

Číslovky „dvacátý a vyšší“: tvoří se buď podle číslovek základních + sufix *-tama*, nebo se užívá zkrácený tvar základní číslovky.

prathama-	„první“
dvitīya-	„druhý“
tṛtīya-	„třetí“
caturtha-/tur(ī)ya-	„čtvrtý“
paňcama-	„pátý“
ṣaṣṭha-	„šestý“
saptama-	„sedmý“
aṣṭama-	„osmý“
navama-	„devátý“
daśama-	„desátý“
ekādaśa-	„jedenáctý“
dvādaśa-	„dvanáctý“
trayodaśa-	„třináctý“
caturdaśa-	„čtrnáctý“
paňcadaśa-	„patnáctý“

ṣoḍaśa-	„šestnáctý“
saptadaśa-	„sedmnáctý“
aṣṭādaśa-	„osmnáctý“
navadaśa-/ūnaviṃśa-	„devatenáctý“
viṃśatitama-/viṃśa-	„dvacátý“
triṃśattama-/triṃśa-	„třicátý“
catvāriṃśa-/catvāriṃśatama-	„čtyřicátý“
paňcāśa-/paňcāśattama-	„padesátý“
ṣaṣṭitama-	„šedesátý“
saptatitama-	„sedmdesátý“
aśītitama-	„osmdesátý“
navatitama-	„devadesátý“
śatatama-	„stý“
sahasratama-	„tisící“

Další příklady: *ekaṣaṣṭa-* „šedesátý první“, *ekasaptatitama-/ekasaptata-* „sedmdesátý první“ atd.

2.3.3 Numeralia násobná

sakṛt	„jednou“
dviḥ	„dvakrát“
triḥ	„třikrát“
catuḥ	„čtyřikrát“
pañcakṛtvaḥ/ pañcavāram	„pětkrát“ atd.

Další numeralia násobná se tvoří stejně jako „pětkrát“, tj. z číslovky základní pomocí sufixů *-krtvaḥ* nebo *-vāram*.

2.3.4 Numeralia podílná

ekaśaḥ	„po jednom“
dviśaḥ	„po dvou“
triśaḥ	„po třech“ atd.

Tvoří se pomocí sufixu *-śaḥ*.

2.3.5 Číselná adverbia

ekadhā	„jedním způsobem“
dvidhā	„dvěma způsoby“
tridhā	„třemi způsoby“ atd.

Tvoří se pomocí sufixu *-dhā*.

2.3.6 Numeralia druhová

dvaya-, adj.	„dvojí, dvojice, pár“
traya-, adj.	„trojí“
traya- (n.), *trayī-* (f.)	„trojice, triáda“
catuṣṭaya-, adj.	„čtverý, čtveřice“ atd.

Fungují jako adjektiva i jako substantiva.

2.4 Verba

Sanskrtský slovesný systém je velmi bohatý. Vedle tvarů s koncovkou vyjadřujících osobu (verba finita) se vyskytuje i spousta jmenných tvarů (participia) i několik neohebných tvarů (infinitiv). Gramatická struktura je velmi rozmanitá, s množstvím kmenů, funkčně nerozlišených.

2.4.1 Verba finita

Sanskrtská verba finita rozeznávají tyto kategorie:

- tři osoby ve třech číslech (1.–3. osoba singuláru, duálu, plurálu)
- slovesný rod: aktivum, médium, pasivum
- modus: indikativ, optativ (+ prekativ), imperativ – v klasickém sanskrtu v plnosti jen u prézentního kmene
- čas: prézens, imperfektum, perfektum, aorist, futurum

2.4.1.1 Prézentní konjugace tematických tříd (1., 4., 6., 10. třída)

Tematická slovesa obsahují tzv. tema *a* (ve tvarech prvních osob *ā*) mezi koncovkou a kmenem.

1. TŘÍDA

Do 1. třídy patří slovesa, která mívají kořen v plném stupni (ve védštině přízvukovaný), bez jiného rozšíření než je tema.

bhṛ- „nést“

		Indikativ prézenta		Imperfektum	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*bharāmi*	*bhare*	*abharam*	*abhare*
	2. os.	*bharasi*	*bharase*	*abharaḥ*	*abharathāḥ*
	3. os.	*bharati*	*bharate*	*abharat*	*abharata*
pl.	**1. os.**	*bharāmaḥ*	*bharāmahe*	*abharāma*	*abharāmahi*
	2. os.	*bharatha*	*bharadhve*	*abharata*	*abharadhvam*
	3. os.	*bharanti*	*bharante*	*abharan*	*abharanta*
du.	**1. os.**	*bharāvaḥ*	*bharāvahe*	*abharāva*	*abharāvahi*
	2. os.	*bharathaḥ*	*bharethe*	*abharatam*	*abharethām*
	3. os.	*bharataḥ*	*bharete*	*abharatām*	*abharetām*

		Optativ		Imperativ	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*bhareyam*	*bhareya*	*bharāṇi*	*bharai*
	2. os.	*bhareḥ*	*bharethāḥ*	*bhara*	*bharasva*
	3. os.	*bharet*	*bhareta*	*bharatu*	*bharatām*
pl.	**1. os.**	*bharema*	*bharemahi*	*bharāma*	*bharāmahai*
	2. os.	*bhareta*	*bharedhvam*	*bharata*	*bharadhvam*
	3. os.	*bhareyuḥ*	*bhareran*	*bharantu*	*bharantām*
du.	**1. os.**	*bhareva*	*bharevahi*	*bharāva*	*bharāvahai*
	2. os.	*bharetam*	*bhareyāthām*	*bharatam*	*bharethām*
	3. os.	*bharetām*	*bhareyātām*	*bharatām*	*bharetām*

Další příklady kořenů 1. třídy:

kram- „kráčet“, *krīḍ-* „hrát si“, *klam-* „unavit (se)“, *gam-* „jít, jet“, *guh-* „skrývat se“, *ji-* „zvítězit, přemoci“, *daś-* „kousat“, *pā-* „pít“, *budh-* „probudit se“, *bhū-* „být“, *murch-/mūrch-* „ztuhnout“, *yam-* „dávat“, *raňj-* „barvit, být barevný“, *vad-* „mluvit“, *saňj-* „viset, pověsit“, *sad-* „sedět“, *sṛp-* „plížit se, lézt“, *sthā-* „stát“, *svaňj-* „přijmout, obejmout“, …

4. TŘÍDA

Do 4. třídy patří slovesa, která mívají kořen v redukovaném stupni, téma je spojeno se sufixem do morfu *-ya*. V klasickém sanskrtu formálně odpovídá kmenu pasiva, to ale mívá pouze mediální koncovky.

kup- „hněvat se“

Aktivum					
		Indikativ prézenta	**Imperfektum**	**Optativ**	**Imperativ**
sg.	**1. os.**	*kupyāmi*	*akupyam*	*kupyeyam*	*kupyāni*
	2. os.	*kupyasi*	*akupyaḥ*	*kupyeḥ*	*kupya*
	3. os.	*kupyati*	*akupyat*	*kupyet*	*kupyatu*
pl.	**1. os.**	*kupyāmaḥ*	*akupyāma*	*kupyema*	*kupyāma*
	2. os.	*kupyatha*	*akupyata*	*kupyeta*	*kupyata*
	3. os.	*kupyanti*	*akupyan*	*kupyeyuḥ*	*kupyantu*
du.	**1. os.**	*kupyāvaḥ*	*akupyāva*	*kupyeva*	*kupyāva*
	2. os.	*kupyathaḥ*	*akupyatam*	*kupyetam*	*kupyatam*
	3. os.	*kupyataḥ*	*akupyatām*	*kupyetām*	*kupyatām*

Další příklady kořenů 4. třídy:

klam- „být unavený“, *kṣi-* „zničit“, *kṣudh-* „být hladový, hladovět“, *jī-/jyā-* „zranit“, *tap-* „hřát“, *tam-* „dusit se“, *dam-* „podmanit, přemoci“, *dṛś-* „spatřit“, *nah-* „vázat, spoutat“, *pad-* „jít“, *pac-* „vařit, péct“, *muh-* „být zmatený“, *ric-* „opustit“, *lubh-* „být žádostivý“, *vyadh-* „udeřit, probodnout“, *śam-* „unavit se“, *śuṣ-* „být suchý, schnout“, …

6. TŘÍDA

Do 6. třídy patří slovesa, která mívají kořen v redukovaném stupni (ve védštině je tema s přízvukem), bez jiného rozšíření než je tema.

iṣ- „toužit“

		Indikativ prézenta		Imperfektum	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*icchāmi*	*icche*	*aiccham*	*aicche*
	2. os.	*icchasi*	*icchase*	*aicchaḥ*	*aicchathāḥ*
	3. os.	*icchati*	*icchate*	*aicchat*	*aicchata*
pl.	**1. os.**	*icchāmaḥ*	*icchāmahe*	*aicchāma*	*aicchāmahi*
	2. os.	*icchatha*	*icchadhve*	*aicchata*	*aicchadhvam*
	3. os.	*icchanti*	*icchante*	*aaicchan*	*aicchanta*
du.	**1. os.**	*icchāvaḥ*	*icchāvahe*	*aicchāva*	*aicchāvahi*
	2. os.	*icchathaḥ*	*icchethe*	*aicchatam*	*aicchethām*
	3. os.	*icchataḥ*	*icchete*	*aicchatām*	*aicchetām*

		Optativ		Imperativ	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*iccheyam*	*iccheya*	*icchāni*	*icchai*
	2. os.	*iccheḥ*	*icchethāḥ*	*iccha*	*icchasva*
	3. os.	*icchet*	*iccheta*	*icchatu*	*icchatām*
pl.	**1. os.**	*icchema*	*icchemahi*	*icchāma*	*icchāmahai*
	2. os.	*iccheta*	*icchedhvam*	*icchata*	*icchadhvam*
	3. os.	*iccheyuḥ*	*iccheran*	*icchantu*	*icchantām*
du.	**1. os.**	*iccheva*	*icchevahi*	*icchāva*	*icchāvahai*
	2. os.	*icchetam*	*iccheyāthām*	*icchatam*	*icchethām*
	3. os.	*icchetām*	*iccheyātām*	*icchatām*	*icchetām*

Další příklady kořenů 6. třídy:

ṛ- „jít“, *kṛt-* „useknout“, *tṛp-* „být potěšen“, *tud-* „udeřit“, *pṛcch-* „ptát se“, *muc-* „vypustit“, *lip-* „potřít, pomazat“, *lup-* „rozbít“, *viś-* „vstoupit“, *sic-* „kropit, skrápět“, *sṛj-* „stvořit“, …

10. TŘÍDA + KAUZATIVA

Do 10. třídy patří slovesa, která mívají kořen v plném stupni (někdy dlouženém), tema fúzuje s kmenotvornou přípomou do morfu *-aya-*. Formálně shodná jsou i kauzativa.

vid- „dát na vědomí, oznámit“

		Indikativ prézenta		Imperfektum	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*vedayāmi*	*vedaye*	*avedayam*	*avedaye*
	2. os.	*vedayasi*	*vedayase*	*avedayaḥ*	*avedayathāḥ*
	3. os.	*vedayati*	*vedayate*	*avedayat*	*avedayata*
pl.	**1. os.**	*vedayāmaḥ*	*vedayāmahe*	*avedayāma*	*avedayāmahi*
	2. os.	*vedayatha*	*vedayadhve*	*avedayata*	*avedayadhvam*
	3. os.	*vedayanti*	*vedayante*	*avedayan*	*avedayanta*
du.	**1. os.**	*vedayāvaḥ*	*vedayāvahe*	*avedayāva*	*avedayāvahi*
	2. os.	*vedayathaḥ*	*vedayethe*	*avedayatam*	*avedayethām*
	3. os.	*vedayataḥ*	*vedayete*	*avedayatām*	*avedayetām*

		Optativ		Imperativ	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*vedayeyam*	*vedayeya*	*vedayāni*	*vedayai*
	2. os.	*vedayeḥ*	*vedayethāḥ*	*vedaya*	*vedayasva*
	3. os.	*vedayet*	*vedayeta*	*vedayatu*	*vedayatām*
pl.	**1. os.**	*vedayema*	*vedayemahi*	*vedayāma*	*vedayāmahai*
	2. os.	*vedayeta*	*vedayedhvam*	*vedayata*	*vedayadhvam*
	3. os.	*vedayeyuḥ*	*vedayeran*	*vedayantu*	*vedayantām*
du.	**1. os.**	*vedayeva*	*vedayevahi*	*vedayāva*	*vedayāvahai*
	2. os.	*vedayetam*	*vedayeyāthām*	*vedayatam*	*vedayethām*
	3. os.	*vedayetām*	*vedayeyātām*	*vedayatām*	*vedayetām*

Další příklady kořenů 10. třídy:

kath- „vyprávět“, *kṣal-* „umývat se“, *gaṇ-* „počítat“, *cur-* „krást“,

jan- „porodit“, *taḍ-* „bít, tlouci“, *tul-* „zvednout“, *dhṛ-* „držet“, *daṇḍ-* „bít, trestat“, *pīḍ-* „trýznit“, *pūj-* „ctít“, *pṛ-* „překonávat“, *bhī-* „děsit se“, *mṛ-* „umírat“, …

2.4.1.2 Konjugace atematických tříd (2., 3., 5., 7., 8., 9. třída)

Atematická slovesa nemají mezi kmenem a koncovkou tema, častá je syntagmatická alternace mezi sousedícími morfy kmene a koncovky. Od tematických sloves se navíc liší tím, že rozlišují tzv. silné tvary (1.–3. os. sg. indikativu prézenta akt. a imperfekta akt., 1. os. sg./du./pl. imperativu akt. a méd., 3. os. sg. imperativu akt.) a slabé tvary (v ostatních pádech).

2. TŘÍDA

Atematický kořenový prézens

Patří sem atematická slovesa, která nemají žádné rozšíření sufixem, infixem či reduplikací, zpravidla ablautově alternující.

dviṣ- „nenávidět“, *duh-* „dojit“, *i-* „jít“

Indikativ prézenta							
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*dveṣmi*	*dviṣe*	*dohmi*	*duhe*	*emi*	*iye*
	2. os.	*dvekṣi*	*dvikṣe*	*dhokṣi*	*dhukṣe*	*eṣi*	*iṣe*
	3. os.	*dveṣṭi*	*dviṣṭe*	*dogdhi*	*dugdhe*	*eti*	*ite*
pl.	**1. os.**	*dviṣmaḥ*	*dviṣmahe*	*duhmaḥ*	*duhmahe*	*imaḥ*	*imahe*
	2. os.	*dviṣṭha*	*dviḍḍhve*	*dugdha*	*dhugd-hve*	*itha*	*idhve*
	3. os.	*dviṣanti*	*dviṣate*	*duhanti*	*duhate*	*yanti*	*iyate*
du.	**1. os.**	*dviṣvaḥ*	*dviṣvahe*	*duhvaḥ*	*duhvahe*	*ivaḥ*	*ivahe*
	2. os.	*dviṣṭhaḥ*	*dviṣāthe*	*dugdhaḥ*	*duhāthe*	*ithaḥ*	*iyāthe*
	3. os.	*dviṣṭaḥ*	*dviṣāte*	*dugdhaḥ*	*duhāte*	*itaḥ*	*iyāte*

Imperfektum						
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**	**aktivum**
sg.	**1. os.**	*adveṣam*	*adviṣi*	*adoham*	*aduhi*	*āyam*
	2. os.	*adveṭ*	*adviṣṭhāḥ*	*adhok*	*adugdhāḥ*	*aiḥ*
	3. os.	*adveṭ*	*adviṣṭa*	*adhok*	*adugdha*	*ait*
pl.	**1. os.**	*adviṣma*	*adviṣmahi*	*aduhma*	*aduhmahi*	*aima*
	2. os.	*adviṣṭa*	*adviḍḍhvam*	*adugdha*	*adhugd-hvam*	*aita*
	3. os.	*adviṣan* *adviṣuḥ*	*adviṣata*	*aduhan*	*aduhata*	*āyan*
du.	**1. os.**	*adviṣva*	*adviṣvahi*	*aduhva*	*aduhvahi*	*aiva*
	2. os.	*adviṣṭam*	*adviṣāthām*	*adugdham*	*aduhāthām*	*aitam*
	3. os.	*adviṣṭām*	*adviṣātām*	*adugdhām*	*aduhātām*	*aitām*

Optativ						
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**	**aktivum**
sg.	**1. os.**	*dviṣyām*	*dviṣīya*	*duhyām*	*duhīya*	*iyām*
	2. os.	*dviṣyāḥ*	*dviṣīthāḥ*	*duhyāḥ*	*duhīthāḥ*	*iyāḥ*
	3. os.	*dviṣyāt*	*dviṣīta*	*duhyāt*	*duhīta*	*iyāt*

pl.	**1. os.**	*dviṣyāma*	*dviṣīmahi*	*duhyāma*	*duhīmahi*	*iyāma*
	2. os.	*dviṣyāta*	*dviṣīdhvam*	*duhyāta*	*duhīdhvam*	*iyāta*
	3. os.	*dviṣyuḥ*	*dviṣīran*	*duhyuḥ*	*duhīran*	*iyuḥ*
du.	**1. os.**	*dviṣyāva*	*dviṣīvahi*	*duhyāva*	*duhīvahi*	*iyāva*
	2. os.	*dviṣyātam*	*dviṣīyāthām*	*duhyātam*	*duhīyāthām*	*iyātam*
	3. os.	*dviṣyātām*	*dviṣīyātām*	*duhyātām*	*duhīyātām*	*iyātām*

Imperativ						
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**	**aktivum**
sg.	**1. os.**	*dveṣāṇi*	*dveṣai*	*dohāni*	*dohai*	*ayāni*
	2. os.	*dviḍḍhi*	*dvikṣva*	*dugdhi*	*dhukṣva*	*ihi*
	3. os.	*dveṣṭu*	*dviṣṭām*	*dogdhu*	*dugdhām*	*etu*
pl.	**1. os.**	*dveṣāma*	*dveṣāmahai*	*dohāma*	*dohāmahai*	*ayāma*
	2. os.	*dviṣṭa*	*dviḍḍhvam*	*dugdha*	*dugdhvam*	*ita*
	3. os.	*dviṣantu*	*dviṣaṭām*	*duhantu*	*duhatām*	*yantu*
du.	**1. os.**	*dveṣāva*	*dveṣāvahai*	*dohāva*	*dohāvahai*	*ayāva*
	2. os.	*dviṣṭam*	*dviṣāthām*	*dugdham*	*duhāthām*	*itam*
	3. os.	*dviṣṭām*	*dviṣātām*	*dugdhām*	*duhātām*	*itām*

Nepravidelná konjugace

as- „být“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*asmi*	*āsam*	*syām*	*asāni*
	2. os.	*asi*	*āsīḥ*	*syāḥ*	*edhi*
	3. os.	*asti*	*asīt*	*syāt*	*astu*
pl.	**1. os.**	*smaḥ*	*āsma*	*syāma*	*asāma*
	2. os.	*stha*	*āsta*	*syāta*	*sta*
	3. os.	*santi*	*āsan*	*syuḥ*	*santu*
du.	**1. os.**	*svaḥ*	*āsva*	*syāva*	*asāva*
	2. os.	*sthaḥ*	*āstam*	*syātam*	*stam*
	3. os.	*staḥ*	*āstām*	*syātām*	*stām*

Atematická kořenová slovesa připojující osobní koncovku pomocí spojovacího vokálu *-i-*

rud- „plakat“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*rodimi*	*arodam*	*rudyām*	*rodāni*
	2. os.	*rodiṣi*	*arodaḥ, arodīḥ*	*rudyāḥ*	*rudihi*
	3. os.	*roditi*	*arodat, arodīt*	*rudyāt*	*roditu*
pl.	**1. os.**	*rudimaḥ*	*arudima*	*rudyāma*	*rodāma*
	2. os.	*ruditha*	*arudita*	*rudyāta*	*rudita*
	3. os.	*rudanti*	*arudan*	*rudyuḥ*	*rudantu*
du.	**1. os.**	*rudivaḥ*	*arudiva*	*rudyāva*	*rudiva*
	2. os.	*ruditha̱ḥ*	*aruditam*	*rudyātam*	*ruditam*
	3. os.	*ruditaḥ*	*aruditām*	*rudyātām*	*ruditām*

Další příklady kořenů 2. třídy:

an- „dýchat“, *ās-* „sedět“, *īḍ-* „požádat, zeptat se“, *īr-* „jít, povstat“, *īś-* „jít“, *cakṣ-* „vidět“, *takṣ-* „hoblovat, sekat“, *jakṣ-* „jíst“, *tu-* „být silný“, *dih-* „pomazat“, *brū-* „říkat“, *mṛj-* „třít“, *yā-* „jít, chodit“, *ru-* „řvát“, *lih-* „lízat“, *vid-* „vědět, znát“, *śās-* „vládnout“, *śī-* „ležet“, *stu-* „chválit“, *śvas-* „dýchat“, *svap-* „spát, *han-* „bít, zabít“, …

3. TŘÍDA

Atematický reduplikovaný prézens

Patří sem atematická slovesa, která jsou rozšířena reduplikací, zpravidla ablautově alternující v kořeni. Reduplikačním vokálem je nejčastěji *i*, u sloves obsahujících *u* je reduplikačním vkálem *u*, u sloves typu kořene *Cā-* je reduplikačním vokálem zpravidla *a*. Konsonanty se reduplikují podle následujících pravidel: velára se reduplikuje palatálou (*ghrā-* → *jighrā-* „čichat“); aspiráta se reduplikuje hláskou neaspirovanou (*dhā-* → *dadhā-* „položit); začíná-li kmen kombinací konsonantů se *s*, reduplikuje se až druhý konsonant (*sthā-* → *tasthā-* „stát“).

hu- „ulévat, obětovat“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*juhomi*	*ajuhavam*	*juhuyām*	*juhavāni*
	2. os.	*juhoṣi*	*ajuhoḥ*	*juhuyāḥ*	*juhudhi*
	3. os.	*juhoti*	*ajuhot*	*juhuyāt*	*juhotu*
pl.	**1. os.**	*juhumaḥ*	*ajuhuma*	*juhuyāma*	*juhavāma*
	2. os.	*juhutha*	*ajuhuta*	*juhuyāta*	*juhuta*
	3. os.	*juhvati*	*ajuhavuḥ*	*juhuyuḥ*	*juhvatu*
du.	**1. os.**	*juhuvaḥ*	*ajuhuva*	*juhuyāva*	*juhavāva*
	2. os.	*juhuthaḥ*	*ajuhutam*	*juhuyātam*	*juhutam*
	3. os.	*juhutaḥ*	*ajuhutām*	*juhuyātām*	*juhutām*

Médium					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*juhve*	*ajuhvi*	*juhvīya*	*juhavai*
	2. os.	*juhuṣe*	*ajuhuthāḥ*	*juhvīthāḥ*	*juhuṣva*
	3. os.	*juhute*	*ajuhuta*	*juhvīta*	*juhutām*
pl.	**1. os.**	*juhumahe*	*ajuhumahi*	*juhvīmahi*	*juhavāmahai*
	2. os.	*juhudhve*	*ajuhudhvam*	*juhvīdhvam*	*juhudhvam*
	3. os.	*juhvate*	*ajuhvata*	*juhvīran*	*juhvatām*
du.	**1. os.**	*juhuvahe*	*ajuhuvahi*	*juhvīvahi*	*juhavāvahai*
	2. os.	*juhvāthe*	*ajuhāthām*	*juhvīyāthām*	*juhvāthām*
	3. os.	*juhvāte*	*ajuhvātām*	*juhvīyātām*	*juhvātām*

Zvláštnosti v konjugaci

dā- „dávat“

		Indikativ prézenta		Imperfektum		Imperativ	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*dadāmi* *dadāsi* *dadāti*	*dade* *datse* *datte*	*adadām* *adadāḥ* *adadāt*	*adadi* *adatthāḥ* *adatta*	*dadāni* *dehi* *dadātu*	*dadai* *datsva* *dattām*
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*dadmaḥ* *dattha* *dadati*	*dadma-he* *daddhve* *dadate*	*adadma* *adatta* *adaduḥ*	*adadmahi* *adadd-hvam* *adadata*	*dadāma* *datta* *dadatu*	*dadāma-hai* *daddhvam* *dadatām*
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*dadvaḥ* *datthaḥ* *dattaḥ*	*dadvahe* *dadāthe* *dadāte*	*adadva* *adattam* *adattām*	*adadvahi* *ada-dāthām* *adadātām*	*dadāva* *dattam* *dattām*	*dadāvahai* *dadāthām* *dadātām*

		Optativ	
		aktivum	**médium**
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*dadyām* *dadyāḥ* *dadyāt*	*dadīya* *dadīthāḥ* *dadīta*
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*dadyāma* *dadyāta* *dadyuḥ*	*dadīmahi* *dadīdhvam* *dadīran*
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*dadyāva* *dadyātam* *dadyātām*	*dadīvahi* *dadīyāthām* *dadīyātām*

dhā- „klást“

		Indikativ prézenta		Imperfektum		Imperativ	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*dadhāmi*	*dadhe*	*adadhām*	*adadhi*	*dadhāni*	*dadhai*
	2. os.	*dadhāsi*	*dhatse*	*adadhāḥ*	*adhatthāḥ*	*dhehi*	*dhatsva*
	3. os.	*dadhāti*	*dhatte*	*adadhāt*	*adhatta*	*dadhātu*	*dhattām*
pl.	**1. os.**	*dadhmaḥ*	*dadhma-he*	*adadhma*	*adadhmahi*	*dadhāma*	*dadhāma-hai*
	2. os.	*dhattha*	*dhaddhve*	*adhatta*	*adhadd-hvam*	*dhatta*	*dhadd-hvam*
	3. os.	*dadhati*	*dadhate*	*adadhuḥ*	*adadhata*	*dadhatu*	*dadhatām*
du.	**1. os.**	*dadhvaḥ*	*dahvahe*	*adadhva*	*adadhvahi*	*dadhāva*	*dadhāva-hai*
	2. os.	*dhatthaḥ*	*dadhāthe*	*adhattam*	*adad-hāthām*	*dhattam*	*dadhāthām*
	3. os.	*dhattaḥ*	*dadhāe*	*adhattām*	*adadhātām*	*dhattām*	*dadhātām*

		Optativ	
		aktivum	**médium**
sg.	**1. os.**	*dadhyām*	*dadhīya*
	2. os.	*dadhyāḥ*	*dadhīthāḥ*
	3. os.	*dadhyāt*	*dadhīta*
pl.	**1. os.**	*dadhyāma*	*dadhīmahi*
	2. os.	*dadhyāta*	*dadhīdhvam*
	3. os.	*dadhyuḥ*	*dadhīran*
du.	**1. os.**	*dadhyāva*	*dadhīvahi*
	2. os.	*dadhyātam*	*dadhīyāthām*
	3. os.	*dadhyātām*	*dadhīyātām*

Další příklady kořenů 3. třídy:

gā- (*jigāti*) „jít“, *cakās-* (*cakāsti*) „svítit, zářit“, *bhas-* (*babhasti*) „žvýkat“, *bhī-* (*bibheti*) „bát se“, *bhṛ-* (*bibharti*) „nést, nosit“, *mā-* (*mimāti*) „řvát“, *mā-* (*mimīte*) „měřit“, *hā-* (*jihīte*) „odcházet“, *hā-* (*jahāti*) „opustit, zanechat“, *hrī-* (*jihreti*) „stydět se“, …

5. TŘÍDA

Atematický *nu*-prézens

Patří sem atematická slovesa, rozšířená sufixem *-no ~ -nu*, ablautově alternujícím.

ci- „sbírat“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*cinomi*	*acinavam*	*cinuyām*	*cinavāni*
	2. os.	*cinoṣi*	*acinoḥ*	*cinuyāḥ*	*cinu*
	3. os.	*cinoti*	*acinot*	*cinuyāt*	*cinotu*
pl.	**1. os.**	*cinumaḥ*	*acinuma*	*cinuyāma*	*cinavāma*
	2. os.	*cinutha*	*acinuta*	*cinuyāta*	*cinuta*
	3. os.	*cinvanti*	*acinvan*	*cinuyuḥ*	*cinvantu*
du.	**1. os.**	*cinuvaḥ*	*acinuva*	*cinuyāva*	*cinavāva*
	2. os.	*cinuthaḥ*	*acinutam*	*cinuyātam*	*cinutam*
	3. os.	*cinutaḥ*	*acinutām*	*cinuyātām*	*cinutām*

Médium					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*cinve*	*acinvi*	*cinvīya*	*cinavai*
	2. os.	*cinuṣe*	*acinuthāḥ*	*cinvīthāḥ*	*cinuṣva*
	3. os.	*cinute*	*acinuta*	*cinvīta*	*cinutām*
pl.	**1. os.**	*cinumahe*	*acinumahi*	*cinvīmahi*	*cinavāmahai*
	2. os.	*cinudhve*	*acinudhvam*	*cinvīdhvam*	*cinudhvam*
	3. os.	*cinvate*	*acinvata*	*cinvīran*	*cinvatām*
du.	**1. os.**	*cinuvahe*	*acinuvahi*	*cinvīvahi*	*cinavāvahai*
	2. os.	*cinvāthe*	*acinvāthām*	*cinvīyāthām*	*cinvāthām*
	3. os.	*cinvāte*	*acinvātām*	*cinvīyātām*	*cinvātām*

Další příklady kořenů 5. třídy:

āp- „získat“, *dhū-* „otřásat“, *śru-* „slyšet“, *su-* „lisovat“, …

7. TŘÍDA

Atematický prézens s nazálním infixem

Patří sem atematická slovesa, rozšířená infixem *-na-* ~ *-n-*, ablautově alternujícím.

bhid- „ rozseknout“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*bhinadmi*	*abhinadam*	*bhindyām*	*bhinadāni*
	2. os.	*bhinatsi*	*abhinat*	*bhindyāḥ*	*bhinddhi*
	3. os.	*bhinatti*	*abhinat*	*bhindyāt*	*bhinattu*
pl.	**1. os.**	*bhindmaḥ*	*abhindma*	*bhindyāma*	*bhinadāma*
	2. os.	*bhinttha*	*abhintta*	*bhindyāta*	*bhintta*
	3. os.	*bhindanti*	*abhindan*	*bhindyuḥ*	*bhindantu*
du.	**1. os.**	*bhindvaḥ*	*abhindva*	*bhindyāva*	*bhinadāva*
	2. os.	*bhintthaḥ*	*abhinttam*	*bhindyātam*	*bhinttam*
	3. os.	*bhinttaḥ*	*abhinttām*	*bhindyātām*	*bhinttām*

Médium					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*bhinde*	*abhindi*	*bhindīya*	*bhinadai*
	2. os.	*bhintse*	*abhintthāḥ*	*bhindīthāḥ*	*bhintsva*
	3. os.	*bhintte*	*abhintta*	*bhindīta*	*bhinttām*
pl.	**1. os.**	*bhindmahe*	*abhindmahi*	*bhindīmahi*	*bhinadāmahai*
	2. os.	*bhinddhve*	*abhinddhvam*	*bhindīdhvam*	*bhinddhvam*
	3. os.	*bhindate*	*abhindata*	*bhindīran*	*bhindatām*
du.	**1. os.**	*bhindvahe*	*abhindvahi*	*bhindīvahi*	*bhinadāvahai*
	2. os.	*bhindāthe*	*abhindāthām*	*bhindīyāthām*	*bhindāthām*
	3. os.	*bhindāte*	*abhindātām*	*bhindīyātām*	*bhindātām*

Další příklady kořenů 7. třídy:
aňj- „pomazat“, *bhaňj-* „zlomit“, *yuj-* „spojit“, *rudh-* „bránit“, *hiṃs-* „ublížit“, …

8. TŘÍDA

Atematický *u*-prézens

Patří sem atematická slovesa, rozšířená sufixem *-o* ~ *-u*, ablautově alternujícím.

tan- „napínat, táhnout“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os**	*tanomi*	*atanavam*	*tanuyām*	*tanavāni*
	2. os	*tanoṣi*	*atanoḥ*	*tanuyāḥ*	*tanu*
	3. os.	*tanoti*	*atanot*	*tanuyāt*	*tanotu*
pl.	**1. os.**	*tanumaḥ*	*atanuma*	*tanuyāma*	*tanavāma*
	2. os.	*tanutha*	*atanuta*	*tanuyāta*	*tanuta*
	3. os.	*tanvanti*	*atanvan*	*tanuyuḥ*	*tanvantu*
du.	**1. os.**	*tanuvaḥ*	*atanuva*	*tanuyāva*	*tanavāva*
	2. os.	*tanuthaḥ*	*atanutam*	*tanuyātam*	*tanutam*
	3. os.	*tanutaḥ*	*atanutām*	*tanuyātām*	*tanutām*

Médium					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os**	*tanve*	*atanvi*	*tanvīya*	*tanavai*
	2. os	*tanuṣe*	*atanuthāḥ*	*tanvīthāḥ*	*tanuṣva*
	3. os.	*tanute*	*atanuta*	*tanvīta*	*tanutām*
pl.	**1. os.**	*tanumahe*	*atanumahi*	*tanvīmahi*	*tanavāmahai*
	2. os.	*tanudhve*	*atanudhvam*	*tanvīdhvam*	*tanudhvam*
	3. os.	*tanvate*	*atanvata*	*tanvīran*	*tanvatām*
du.	**1. os.**	*tanuvahe*	*atanuvahi*	*tanvīvahi*	*tanavāvahai*
	2. os.	*tanvāthe*	*atanvāthām*	*tanvīyāthām*	*tanvāthām*
	3. os.	*tanvāte*	*atanvātām*	*tanvīyātām*	*tanvātām*

Pozn.: Časuje se zcela stejně jako prézens 5. třídy.

kṛ- „dělat“ (silný prézentní kmen: *karo-*, slabý prézentní kmen: *kuru-*, *kur-*[4])

4 Ve védštině však pravidelně v 5. třídě: *kṛṇo-* ~ *kṛṇu-*!

		Indikativ prézenta		Imperfektum	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*karomi*	*kurve*	*akaravam*	*akurvi*
	2. os.	*karoṣi*	*kuruṣe*	*akaroḥ*	*akuruthāḥ*
	3. os.	*karoti*	*kurute*	*akarot*	*akuruta*
pl.	**1. os.**	*kurmaḥ*	*kurmahe*	*akurma*	*akurmahi*
	2. os.	*kurutha*	*kurudhve*	*akuruta*	*akurudhvam*
	3. os.	*kurvanti*	*kurvate*	*akurvan*	*akurvata*
du.	**1. os.**	*kurvaḥ*	*kurvahe*	*akurva*	*akurvahi*
	2. os.	*kuruthaḥ*	*kurvāthe*	*akurutam*	*akurvāthām*
	3. os.	*kurutaḥ*	*kurvāte*	*akurutām*	*akurvātām*

		Optativ		Imperativ	
		aktivum	**médium**	**aktivum**	**médium**
sg.	**1. os.**	*kuryām*	*kurvīya*	*karavāni*	*karavai*
	2. os.	*kuryāḥ*	*kurvīthāḥ*	*kuru*	*kuruṣva*
	3. os.	*kuryāt*	*kurvīta*	*karotu*	*kurutām*
pl.	**1. os.**	*kuryāma*	*kurvīmahi*	*karavāma*	*karavāmahai*
	2. os.	*kuryāta*	*kurvīdhvam*	*kuruta*	*kurudhvam*
	3. os.	*kuryuḥ*	*kurvīran*	*kurvantu*	*kurvatām*
du.	**1. os.**	*kuryāva*	*kurvīvahi*	*karavāva*	*karavāvahai*
	2. os.	*kuryātam*	*kurvīyāthām*	*kurutam*	*kurvāthām*
	3. os.	*kuryātām*	*kurvīyātām*	*kurutām*	*kurvātām*

Další příklady kořenů 8. třídy: *kṣaṇ-* „zraňovat“, *man-* „myslet“, …

9. TŘÍDA

Atematický *nā*-prézens

Patří sem atematická slovesa, rozšířená sufixem *-nā* ~ *-nī*, ablautově alternujícím.

aś- „jíst“

Aktivum					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*aśnāmi*	*āśnām*	*aśnīyām*	*aśnāni*
	2. os.	*aśnāsi*	*āśnāḥ*	*aśnīyāḥ*	*aśāna*
	3. os.	*aśnāti*	*āśnāt*	*aśnīyāt*	*aśnātu*
pl.	**1. os.**	*aśnīmaḥ*	*āśnīma*	*aśnīyāma*	*aśnāma*
	2. os.	*aśnītha*	*āśnīta*	*aśnīyāta*	*aśnīta*
	3. os.	*aśnanti*	*āśnan*	*aśnīyuḥ*	*aśnantu*
du.	**1. os.**	*aśnīvaḥ*	*āśnīva*	*aśnīyāva*	*aśnāva*
	2. os.	*aśnīthaḥ*	*āśnītam*	*aśnīyātam*	*aśnītam*
	3. os.	*aśnītaḥ*	*āśnītām*	*aśnīyātām*	*aśnītām*

Médium					
		indikativ prézenta	**imperfektum**	**optativ**	**imperativ**
sg.	**1. os.**	*aśne*	*āśni*	*aśnīya*	*aśnai*
	2. os.	*aśnīṣe*	*āśnīthāḥ*	*aśnīthāḥ*	*aśnīṣva*
	3. os.	*aśnīte*	*āśnīta*	*aśnīta*	*aśnītām*
pl.	**1. os.**	*aśnīmahe*	*āśnīmahi*	*aśnīmahi*	*aśnāmahai*
	2. os.	*aśnīdhve*	*āśnīdhvam*	*aśnīdhvam*	*aśnīdhvam*
	3. os.	*aśnate*	*āśnata*	*aśnīran*	*aśnatām*
du.	**1. os.**	*aśnīvahe*	*āśnīvahi*	*aśnīvahi*	*aśnāvahai*
	2. os.	*aśnāthe*	*āśnāthām*	*aśnīyāthām*	*aśnāthām*
	3. os.	*aśnāte*	*āśnātām*	*aśnīyātām*	*aśnātām*

Další příklady kořenů 9. třídy: *krī-* „kupovat“, *grah-* „vzít“, *jñā-* „znát“, *dhū-* „otřásat“, *pū-* „očišťovat“, *bandh-* „vázat, poutat“, *manth-* „stloukat na máslo“, *lū-* „kosit“, …

2.4.1.3 Odvozené „sekundární“ konjugace

K sekundárním konjugacím počítáme takové kmeny, které mají, na rozdíl od kmene primárního, jasný další gramatický význam. Takový kmen stojí v opozici vůči nepříznakovému kmenu primárnímu, srov. primární kmen kořene *dhā-*: *dadhā-* a jeho sekundární kmeny: pasivum *dhīya-*, kz. *dhāpaya-*, dezideravum *didhiṣa-*.

Pasivum

Pasivní kmen prézentní se tvoří většinou od kořene v redukovaném stupni pomocí sufixu *-ya*. Končí-li kořen vokálem, bývá tento vokál dloužen, *ṛ* se mění v *ri*. Koncovky jsou mediální, syntaktická vazba s instrumentálem (jako v češtině). Flexe odpovídá flexi 4. prézentní třídy.

Pasivní kmen aoristový tvoří zvláštní formu pro 3. os. sg., kdy se přidává *-i* ke kořeni v dlouženém stupni.

Jiné temporální kmeny zvláštní pasivum netvoří, užívají se tvary mediální.

Denominativum

Denominativa jsou slovesa, která se tvoří od nominálních kmenů pomocí sufixu *-ya*, formálně jako slovesa 4. prézentní třídy. Význam denominativ je odvozen od významu kmene, nejčastěji „vypadat jako“, „chovat se jako“, „stát se“, „dělat, provozovat“, např. *rājan-* „král“ → *rājāyate* „chová se jako král, hraje si na krále“.

Kauzativum

Kauzativní kmen se tvoří podobně jako slovesa 10. třídy, tj. přidáním sufixu *-aya* ke kořeni v plném či dlouženém stupni. Význam kauzativ

je „způsobit děj“. Kořeny typu *Cā-* tvoří kauzativum pomocí sufixu *-paya*.
Např. *cur-*, *corayati* „krást“, *sthā-*, *sthāpayati* „postavit, zastavit“.

Intensivum
Formálním příznakem intensiv je reduplikace. Reduplikační vokál je buď komplexním vrcholem typu *a* + *sonanta*/*nazála*, nebo *ā*. Aktivní kmen má nulový sufix (někdy protetický vokál *-ī-*), medium je tvořeno sufixem *-ya*. Intensiva označují děj opakovaný, intensivní apod. Např. *drā-* „běžet“ → *daridrāti* „pobíhá sem a tam“, *dṛś-* „vidět“ → *darīdṛśyate* „bývá vždy vidět“.

Desiderativum
Desiderativa mají reduplikaci podobnou jako jako slovesa 3. třídy (reduplikačním vokálem je *i/u*), k tomu je ke kořeni přidán sufix *-sa/-ṣa* (podle pravidla ruki), někdy *-iṣa*. Desiderativa vyjadřuje děj, o kterém si přejeme, aby nastal. Např. *pā-* „pít“ → *pipāsati* „toužit se napít, žíznit“.

Příklady flexe „sekundárních“ prézentních formací (pasiva, intensiva, desiderativa)

kriya- (pasivum od kořene *kṛ-*), *ditsa-* (desiderativum od kořene *dā-*), *vevid-* (intensivum od kořene *vid-*), *bobudh-* (intensivum od kořene *budh-*)

Indikativ prézenta					
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*kriye* *kriyase* *kriyate*	*ditsāmi* *ditsasi* *ditsati*	*vevedmi, vevi-dīmi* *vevetsi, vevidīṣi* *vevetti, vevidīti*	*bobudhye* *bobudhyase* *bobudhyate*
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*kriyāmahe* *kriyadhve* *kriyate*	*ditsāmaḥ* *ditsatha* *ditsanti*	*vevidmaḥ* *vevidtha* *vevidanti*	*bobudhyāmahe* *bobudhyadhve* *bobudhyate*
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*kriyāvahe* *kriyāthe* *kriyāte*	*ditsāvaḥ* *ditsathaḥ* *ditsataḥ*	*vevidvaḥ* *vevidthaḥ* *vevidtaḥ*	*bobudhyāvahe* *bobudhyāthe* *bobudhyāte*

Imperfektum					
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*akriye* *akriyathāḥ* *akriyata*	*aditsam* *aditsaḥ* *aditsat*	*avevidam* *avevet, avevidīḥ* *avevet, avevidīt*	*abobudhye* *abobudhyathāḥ* *abobudhyata*
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*akriyāmahi* *akriyadhvam* *akriyanta*	*aditsāma* *aditsata* *aditsan*	*avevidma* *avevidta* *avevidan*	*abobudhyāmahi* *abobudhyad-hvam* *abobudhyanta*
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*akriyāvahi* *akriyethām* *akriyetām*	*aditsāva* *aditsatam* *aditsatām*	*avevidva* *avevidtam* *avevidtām*	*abobudhyāvahi* *abobudhyethām* *abobudhetām*

Optativ					
sg.	**1. os.**	*kriyeya*	*ditseyam*	*vevidyam*	*bobudhyeya*
	2. os.	*kriyethāḥ*	*ditseḥ*	*vevidyeḥ*	*bobudhyethāḥ*
	3. os.	*kriyeta*	*ditset*	*vevidyet*	*bobudhyeta*
pl.	**1. os.**	*kriyemahi*	*ditsema*	*vevidyema*	*bobudhyemahi*
	2. os.	*kriyedhvam*	*ditseta*	*vevidyeta*	*bobudhyedhvam*
	3. os.	*kriyeran*	*ditseyuḥ*	*vevidyuḥ*	*bobudhyeran*
du.	**1. os.**	*kriyevahi*	*ditseva*	*vevidyeva*	*bobudhyevahi*
	2. os.	*kriyeyāthām*	*ditsetam*	*vevidyetam*	*bobudhyeyāthām*
	3. os.	*kriyeyātām*	*ditsetām*	*vevidyetām*	*bobudhyeyātām*

Imperativ					
sg.	**1. os.**	*kriyai*	*ditsāni*	*vevidāni*	*bobudhyai*
	2. os.	*kriyasva*	*ditsa*	*veviddhi*	*bobudhyasva*
	3. os.	*kriyatām*	*ditsatu*	*vevettu, vevidītu*	*bobudhyatām*
pl.	**1. os.**	*kriyāmahai*	*ditsāma*	*vevidāma*	*bobudhyāmahai*
	2. os.	*kriyadhvam*	*ditsata*	*vevidata*	*bobudhyadhvam*
	3. os.	*kriyantām*	*ditsantu*	*vevidantu*	*bobudhyantām*
du.	**1. os.**	*kriyāvahai*	*ditsāva*	*vevidāva*	*bobudhyāvahai*
	2. os.	*kriyethām*	*ditsatam*	*vevidatam*	*bobudhyethām*
	3. os.	*kriyetām*	*ditsatām*	*vevidatām*	*bobudhyetām*

Pozn.: Pasivum, desiderativum a mediální tvary intensiva se časují stejně jako tematický prézens 1. třídy, aktivní tvary intensiva jako atematický prézens 2. třídy.

2.4.1.4 Mody verba finita

V klasickém sanskrtu jsou mimo indikativu (tvary výše) i další mody. Tvoří se pouze od prézentního kmene, případně od kmenů odvozených konjugací.

bhṛ- „nést“, *dā-* „dát“

Imperativ			
aktivum			
sg.	**1. os.**	*bharāni*	*dadāni*
	2. os.	*bhara*	*dehi*
	3. os.	*bharatu*	*dadātu*
pl.	**1. os.**	*bharāma*	*dadāma*
	2. os.	*bharata*	*datta*
	3. os.	*bharantu*	*dadatu*
du.	**1. os.**	*bharāva*	*dadāva*
	2. os.	*bharatam*	*dattam*
	3. os.	*bharatām*	*dattām*
médium			
sg.	**1. os.**	*bharai*	*dadai*
	2. os.	*bharasva*	*datsva*
	3. os.	*bharatām*	*dattām*
pl.	**1. os.**	*bharāmahai*	*dadāmahai*
	2. os.	*bharadhvam*	*dadhvam*
	3. os.	*bharantām*	*dadatām*
du.	**1. os.**	*bharāvahai*	*dadāvahai*
	2. os.	*bharethām*	*dadāthām*
	3. os.	*bharetām*	*dadātām*

Optativ			
aktivum			
sg.	**1. os.**	*bhareyam*	*duhyām*
	2. os.	*bhareḥ*	*duhyāḥ*
	3. os.	*bharet*	*duhyāt*
pl.	**1. os.**	*bharema*	*duhyāma*
	2. os.	*bhareta*	*duhyāta*
	3. os.	*bhareyuḥ*	*duhyuḥ*
du.	**1. os.**	*bhareva*	*duhīya*
	2. os.	*bharetam*	*duhīthāḥ*
	3. os.	*bharetām*	*duhīta*

médium			
sg.	**1. os.**	*bhareya*	*duhīya*
	2. os.	*bharethāḥ*	*duhīthāḥ*
	3. os.	*bhareta*	*duhīta*
pl.	**1. os.**	*bharemahai*	*duhīmahi*
	2. os.	*bharedhvam*	*duhīdhvam*
	3. os.	*bhareran*	*duhīran*
du.	**1. os.**	*bharevahi*	*duhīvahi*
	2. os.	*bhareyāthām*	*duhīyāthām*
	3. os.	*bhareyātām*	*duhīyātām*

(Injunktiv)

V klasickém sanskrtu se rovná bezaugmentovým préteritům, zvláštní gramatický význam již nemá.

(Prekativ)

Prekativ neboli optativ aoristu se tvoří od kořene (nečastěji v základním stupni) rozšířeného o prekativní příznak *-s-*; připojuje koncovky optativu atematických tříd. Význam prekativu je blízký optativu, vyjadřuje žádost, přání, touhu, prosbu apod.

budh- „bdít“

		Aktivum	Médium
sg.	**1. os.**	*budhyāsam*	*bodhiṣīya*
	2. os.	*budhyāḥ*	*bodhiṣīṣṭhāḥ*
	3. os.	*budhyāt*	*bodhiṣīṣṭa*
pl.	**1. os.**	*budhyāsma*	*bodhiṣīmahi*
	2. os.	*budhyāsta*	*bodhiṣīḍhvam*
	3. os.	*budhyāsuḥ*	*bodhiṣīran*
du.	**1. os.**	*budhyāsva*	*bodhiṣīvahi*
	2. os.	*budhyāstam*	*bodhiṣīyāsthām*
	3. os.	*budhyāstām*	*bodhiṣīyāstām*

2.4.1.5 Aorist

Aorist má v klasickém sanskrtu význam prostého minulého času jako imperfektum či perfektum. Tvoří se několika způsoby. V klasickém sanskrtu mívá aorist vždy ***augment*** (vyjma izolovaných injunktivů).

Celkem lze v sanskrtu rozlišit sedm typů aoristů:

1. jednoduchý aorist: a) aorist kořenný, b) *a*-aorist;

2. reduplikovaný aorist;

3. sigmatický aorist: a) *s*-aorist, b) *iṣ*-aorist, c) *siṣ*-aorist, d) *sa*-aorist.

Aorist kořenový a reduplikovaný

Kořenový aorist je tvořen kořenem (vyjma ablautu), koncovky se připojují přímo ke kořeni (např. kořeny *dā-*, *pā-*, *sthā-*, *bhū-*, ...).

***a*-aorist** má mezi kořenem v základním stupni a koncovkou ještě navíc vokál *-a-* (např. kořeny *vid-*, *chid-*, *krudh-*, *bhuj-*, ...)

Reduplikovaný aorist je většinou tematický (příznačný je především pro slovesa 10. třídy a pro kauzativa), kořenový vokál je v pří-

padě jednoduché iniciály *-ī/ū-* (následuje-li *-u-* v kořeni), v případě iniciály vícečlenné jen *-i/u-*, viz typ *jan-*. Konsonanty se reduplikují podle stejných pravidel jako konsonanty sloves 3. třídy.

Tematický aorist má mezi kořenem a koncovkou tema (typ *vṛt-*).

dā- „dávat“ (koř. aor.), *bhū-* „být“ (koř. aor.), *vṛt-* „obracet“ (temat. aor.),

jan- „rodit“ (reduplik. aor.)

		dā-	*bhū-*	*vṛt-*	*jan-*
sg.	**1. os.**	*adām*	*abhūvam*	*avṛtam*	*ajījanam*
	2. os.	*adāḥ*	*abhūḥ*	*avṛtaḥ*	*ajījanaḥ*
	3. os.	*adāt*	*abhūt*	*avṛtat*	*ajījanat*
pl.	**1. os.**	*adāma*	*abhūma*	*avṛtāma*	*ajījanāma*
	2. os.	*adāta*	*abhūta*	*avṛtata*	*ajījanata*
	3. os.	*aduḥ*	*abhuvan*	*avṛtan*	*ajījanan*
du.	**1. os.**	*adāva*	*abhūva*	*avṛtāva*	*ajījanāva*
	2. os.	*adātam*	*abhūtam*	*avṛtatam*	*ajījanatam*
	3. os.	*adātām*	*abhūtām*	*avṛtatām*	*ajījanatām*
sg.	**1. os.**			*avṛte*	*ajījane*
	2. os.			*avṛtathāḥ*	*ajījanathāḥ*
	3. os.			*avṛtata*	*ajījanata*
pl.	**1. os.**			*avṛtāmahi*	*ajījanāmahi*
	2. os.			*avṛtadhvam*	*ajījanadhvam*
	3. os.			*avṛtanta*	*ajījananta*
du.	**1. os.**			*avṛtāvahi*	*ajījanāvahi*
	2. os.			*avṛtethām*	*ajījanethām*
	3. os.			*avṛtetām*	*ajījanetām*

Sigmatický aorist

Sigmatický aorist sloves má několik druhů tvoření: 1. čistý sigmatický aorist, kdy se ke kořeni v základním nebo zesíleném stupni přidává

příznak *-s-/-ṣ-* (typ *ji-*); 2. *iṣ*-aorist znamená, že se ke kořeni v zesíleném stupni přidává příznak *-iṣ* (typ *budh-*); 3. zdvojený sigmatický aorist, kořen se pojí s příznakem *-siṣ-* (typ *yā-*); 4. sigmatický aorist s tematem, s kořenem se pojí příznak *-sa-* (typ *diṣ-*).

ji- „vítězit“ (*s*-aor.), *budh-* „bdít“ (*iṣ*-aor.), *yā-* „jít“ (*siṣ*-aor.), *diṣ-* „ukazovat“ (*sa*-aor.)

Aktivum					
		ji-	*budh-*	*yā-*	*diṣ-*
sg.	**1. os.**	*ajaiṣam*	*abodhiṣam*	*ayāsiṣam*	*adikṣam*
	2. os.	*ajaiṣīḥ*	*abodhīḥ*	*ayāsīḥ*	*adikṣaḥ*
	3. os.	*ajaiṣīt*	*abodhīt*	*ayāsīt*	*adikṣat*
pl.	**1. os.**	*ajaiṣma*	*abodhiṣma*	*ayāsiṣma*	*adikṣāma*
	2. os.	*ajaiṣṭa*	*abodhiṣṭa*	*ayāsiṣṭa*	*adikṣata*
	3. os.	*ajaiṣuḥ*	*abodhiṣuḥ*	*ayāsiṣuḥ*	*adikṣan*
du.	**1. os.**	*ajaiṣva*	*abodhiṣva*	*ayāsiṣva*	*adikṣāva*
	2. os.	*ajaiṣṭam*	*abodhiṣṭam*	*ayāsiṣṭam*	*adikṣatam*
	3. os.	*ajaiṣṭām*	*abodhiṣṭām*	*ayāsiṣṭām*	*adikṣatām*

Médium					
sg.	**1. os.**	*ajeṣi*	*abodhiṣi*		*adikṣi*
	2. os.	*ajeṣṭhāḥ*	*abodhiṣṭhāḥ*		*adikṣathāḥ*
	3. os.	*ajeṣṭa*	*abodhiṣṭa*		*adikṣata*
pl.	**1. os.**	*ajeṣmahi*	*abodhiṣmahi*		*adikṣāmahi*
	2. os.	*ajeḍhvam*	*abodhiḍhvam*		*adikṣadhvam*
	3. os.	*ajeṣata*	*abodhiṣata*		*adikṣanta*
du.	**1. os.**	*ajeṣvahi*	*abodhiṣvahi*		*adikṣāvahi*
	2. os.	*ajeṣāthām*	*abodhiṣāthām*		*adikṣāthām*
	3. os.	*ajeṣātām*	*abodhiṣātām*		*adikṣātām*

2.4.1.6 Perfektum

Perfektum má, stejně jako imperfektum a aorist, význam prostého minulého času. Typickým prostředkem, který se užívá při tvoření perfekta, je perfektová reduplikace (vyjma kořene *vid-*, který není reduplikován). Reduplikační vokál je *a*, vyjma kořenů obsahujících *i*, *u*, které se většinou reduplikují rovněž jako *i*, *u*. Dalším prostředkem jsou zvláštní perfektivní koncovky.

bhid- „rozseknout“, *kṛ-* „dělat“, *nī-* „vést“, *vyadh-* „provrtat“, *vac-* „říkat“, *tan-* „napínat“, *dā-* „dát“, *as-* „být“

Aktivum					
		bhid-	*kṛ-*	*nī-*	*vyadh-*
sg.	**1. os.**	*bibheda*	*cakāra*	*nināya*	*vivyādha*
	2. os.	*bibhediṭha*	*cakartha*	*ninetha,* *nināyitha*	*vivyādhitha*
	3. os.	*bibheda*	*cakāra*	*nināya*	*vivyādha*
pl.	**1. os.**	*bibhidima*	*cakṛma*	*ninyima*	*vividhima*
	2. os.	*bibhida*	*cakra*	*ninya*	*vividha*
	3. os.	*bibhiduḥ*	*cakruḥ*	*ninyuḥ*	*vividhuḥ*
du.	**1. os.**	*bibhidiva*	*cakṛva*	*ninyiva*	*vividhiva*
	2. os.	*bibhidathuḥ*	*cakrathuḥ*	*ninyathuḥ*	*vividhathuḥ*
	3. os.	*bibhidatuḥ*	*cakratuḥ*	*ninyatuḥ*	*vividhatuḥ*

Médium					
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*bibhide* *bibhidiṣe* *bibhide*	*cakre* *cakṛṣe* *cakre*	*ninye* *ninyiṣe* *ninye*	*vividhe* *vividhiṣe* *vividhe*
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*bibhidimahe* *bibhididhve* *bibhidire*	*cakṛmahe* *cakṛdhve* *cakrire*	*ninyimahe* *ninyidhve* *ninyire*	*vividhimahe* *vividhidhve* *vividhire*
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*bibhidivahe* *bibhidāthe* *bibhidāte*	*cakṛvahe* *cakrāthe* *cakrāte*	*ninyivahe* *ninyāthe* *ninyāte*	*vividhivahe* *vividhāthe* *vividhāte*

Aktivum					
		vac-	*tan-*	*dā-*	*as-*
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*uvāca* *uvaktha, uva-* *citha* *uvāca*	*tatāna* *tatantha, te-* *nitha* *tatāna*	*dadau* *dadātha, da-* *ditha* *dadau*	*āsa* *āsitha* *āsa*
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*ūcima* *ūca* *ūcuḥ*	*tenima* *tena* *tenuḥ*	*dadima* *dada* *daduḥ*	*āsima* *āsa* *āsuḥ*
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*ūciva* *ūcathuḥ* *ūcatuḥ*	*teniva* *tenathuḥ* *tenatuḥ*	*dadiva* *dadathuḥ* *dadatuḥ*	*āsiva* *āsathuḥ* *āsatuḥ*

Médium					
sg.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*ūce* *ūciṣe* *ūce*	*tene* *teniṣe* *tene*	*dade* *dadiṣe* *dade*	
pl.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*ūcimahe* *ūcidhve* *ūcire*	*tenimahe* *tenidhve* *tenire*	*dadimahe* *dadidhve* *dadire*	
du.	**1. os.** **2. os.** **3. os.**	*ūcivahe* *ūcāthe* *ūcāte*	*tenivahe* *tenāthe* *tenāte*	*dadivahe* *dadāthe* *dadāte*	

2.4.1.7 Futurum

Prosté futurum (sigmatické)

Vyjadřuje budoucí děj, záměr, slib, hrozbu. V klasickém sanskrtu existuje jen v indikativu. Tvoří se od kořene ve stupni guṇa, který připojuje sufix *-sya*, a to buď přímo, nebo pomocí spojovacího vokálu *-i-*. Prosté futurum připojuje prézentní koncovky tematických sloves. Tvary prostého futura opatřené augmentem a koncovkami imperfekta tematických sloves fungují jako tzv. kondicionál.

dā- „dávat“, *kṛ-* „dělat“

Aktivum					
		futurum	**kondicionál**	**futurum**	**kondicionál**
sg.	**1. os.**	*dāsyāmi*	*adāsyam*	*kariṣyāmi*	*akariṣyam*
	2. os.	*dāsyasi*	*adāsyaḥ*	*kariṣyasi*	*akariṣyaḥ*
	3. os.	*dāsyati*	*adāsyat*	*kariṣyati*	*akariṣyat*
pl.	**1. os.**	*dāsyāmaḥ*	*adāsyāma*	*kariṣyāmaḥ*	*akariṣyāma*
	2. os.	*dāsyatha*	*adāsyata*	*kariṣyatha*	*akariṣyata*
	3. os.	*dāsyanti*	*adāsyan*	*kariṣyanti*	*akariṣyan*
du.	**1. os.**	*dāsyāvaḥ*	*adāsyāva*	*kariṣyāvaḥ*	*akariṣyāva*
	2. os.	*dāsyathaḥ*	*adāsyatam*	*kariṣyathaḥ*	*akariṣyatam*
	3. os.	*dāsyataḥ*	*adāsyatām*	*kariṣyataḥ*	*akariṣyatām*

Médium					
		futurum	**kondicionál**	**futurum**	**kondicionál**
sg.	**1. os.**	*dāsye*	*adāsye*	*kariṣye*	*akariṣye*
	2. os.	*dāsyase*	*adāsyathāḥ*	*kariṣyase*	*akariṣyathāḥ*
	3. os.	*dāsyate*	*adāsyata*	*kariṣyate*	*akariṣyata*
pl.	**1. os.**	*dāsyāmahe*	*adāsyāmahi*	*kariṣyāmahe*	*akariṣyāmahi*
	2. os.	*dāsyadhve*	*adāsyadhvam*	*kariṣyadhve*	*akariṣyad-hvam*
	3. os.	*dāsyante*	*adāsyanta*	*kariṣyante*	*akariṣyanta*
du.	**1. os.**	*dāsyāvahe*	*adāsyāvahi*	*kariṣyāvahe*	*akariṣyāvahi*
	2. os.	*dāsyethe*	*adāsyethām*	*kariṣyethe*	*akariṣyethām*
	3. os.	*dāsyete*	*adāsyetām*	*kariṣyete*	*akariṣyetām*

Opisné futurum (perifrastické)

Je novotvarem klasického sanskrtu. Jedná se o tvar složený z nominativu *ṛ*-kmenu ve významu činitelského jména a tvarů slovesa *as-* „být“, které zpravidla chybějí ve třetí osobě. Významově se rovná budoucímu ději.

dā- „dávat“

		Aktivum	**Médium**
sg.	**1. os.**	*dātāsmi*	*dātāhe*
	2. os.	*dātāsi*	*dātāse*
	3. os.	*dātā*	*dātā*
pl.	**1. os.**	*dātāsmaḥ*	*dātāsmahe*
	2. os.	*dātāstha*	*dātādhve*
	3. os.	*dātāraḥ*	*dātāraḥ*
du.	**1. os.**	*dātāsvaḥ*	*dātāsvahe*
	2. os.	*dātāsthaḥ*	*dātāsāthe*
	3. os.	*dātārau*	*dātārau*

2.4.2 VERBA INFINITA

Do kategorie nefinitních sloves řadíme dvě ne zcela stejné kategorie: 1. participia, což jsou slovesná adjektiva ohýbaná jako ostatní jména, a 2. různé tvary infinitivní (v nejširším slova smyslu), což jsou vlastně slovesná adverbia, tedy tvary neohýbané.

2.4.2.1 Participia

Participium prézenta aktiva

Participia prézenta aktiva jsou tvořená sufixem *-nt* od kmenů prézentních a futurálních. Skloňují se jako *nt*-kmeny.

jīvant- „žijící“

Singulár			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*jīvan*	*jīvantī*	*jīvat*
ak.	*jīvantam*	*jīvantīm*	*jīvat*
gen./abl.	*jīvataḥ*	*jīvantyāḥ*	= m.
dat.	*jīvate*	*jīvantyai*	= m.
lok.	*jīvati*	*jīvantyām*	= m.
instr.	*jīvatā*	*jīvantyā*	= m.

Plurál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*jīvantaḥ*	*jīvantyaḥ*	*jīvanti*
ak.	*jīvataḥ*	*jīvantīḥ*	*jīvanti*
gen.	*jīvatām*	*jīvantīnām*	= m.
dat./abl.	*jīvadbhyaḥ*	*jīvantībhyaḥ*	= m.
lok.	*jīvatsu*	*jīvantīṣu*	= m.
instr.	*jīvadbhiḥ*	*jīvantībhiḥ*	= m.

Duál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok./ak.	*jīvantau*	*jīvantyau*	*jīvantī*
gen./lok.	*jīvatoḥ*	*jīvantyoḥ*	= m.
dat./abl./instr.	*jīvadbhyām*	*jīvantībhyām*	= m.

Participium prézenta média

Participia prézenta média se tvoří buď pomocí sufixu *-māna* (od tematických kmenů a futura), nebo pomocí sufixu *-āna* (od atematických kmenů a perfekta).

labhamāna- „dostávající“

Singulár			
	m.	**f.**	**n.**
nom.	*labhamānaḥ*	*labhamānā*	*labhamānam*
vok.	*labhamāna*	*labhamāne*	*labhamānam*
ak.	*labhamānam*	*labhamānām*	*labhamānam*
gen.	*labhamānasya*	*labhamānāyāḥ*	= m.
dat.	*labhamānāya*	*labhamānāyai*	= m.
lok.	*labhamāne*	*labhamānāyām*	= m.
instr.	*labhamānena*	*labhamānayā*	= m.
abl.	*labhamānāt*	*labhamānāyāḥ*	= m.

Plurál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*labhamānāḥ*	*labhamānāḥ*	*labhamānāni*
ak.	*labhamānān*	*labhamānāḥ*	*labhamānāni*
gen.	*labhamānānām*	*labhamānānām*	= m.
dat./abl.	*labhamānebhyaḥ*	*labhamānābhyaḥ*	= m.
lok.	*labhamāneṣu*	*labhamānāsu*	= m.
instr.	*labhamānaiḥ*	*labhamānābhiḥ*	= m.

Duál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok./ak.	*labhamānau*	*labhamāne*	*labhamāne*
gen./lok.	*labhamānayoḥ*	*labhamānayoḥ*	= m.
dat./abl./instr.	*labhamānābhyām*	*labhamānābhyām*	= m.

Participium prézenta pasiva

Od předchozího typu se odlišuje jen derivací od pasivního prézentního kmene.

labhyamāna- „dostávaný“

Singulár			
	m.	**f.**	**n.**
nom.	*labhyamānaḥ*	*labhyamānā*	*labhyamānam*
vok.	*labhyamāna*	*labhyamāne*	*labhyamānam*
ak.	*labhyamānam*	*labhyamānām*	*labhyamānam*
gen.	*labhyamānasya*	*labhyamānāyāḥ*	= m.
dat.	*labhyamānāya*	*labhyamānāyai*	= m.
lok.	*labhyamāne*	*labhyamānāyām*	= m.
instr.	*labhyamānena*	*labhyamānayā*	= m.
abl.	*labhyamānāt*	*labhyamānāyāḥ*	= m.

Plurál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*labhyamānāḥ*	*labhyamānāḥ*	*labhyamānāni*
ak.	*labhyamānān*	*labhyamānāḥ*	*labhyamānāni*
gen.	*labhyamānānām*	*labhyamānānām*	= m.
dat./abl.	*labhyamānebhyaḥ*	*labhyamānābhyaḥ*	= m.
lok.	*labhyamāneṣu*	*labhyamānāsu*	= m.
instr.	*labhyamānaiḥ*	*labhyamānābhiḥ*	= m.

Duál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok./ak.	*labhyamānau*	*labhyamāne*	*labhyamāne*
gen./lok.	*labhyamānayoḥ*	*labhyamānayoḥ*	= m.
dat./abl./instr.	*labhyamānābhyām*	*labhyamānābhyām*	= m.

Participium perfekta aktiva

Toto participium se tvoří od daného perfektového kmene pomocí afixu *-vāṃs* ~ *-van* ~ ~ *-vat* ~ *-uṣ* (s ablautovou alternací).

vidvāṃs- „poznavší, vědoucí, moudrý“

Singulár			
	m.	**f.**	**n.**
nom.	*vidvān*	*viduṣī*	*vidvat*
vok.	*vidvan*	*viduṣi*	*vidvat*
ak.	*vidvāṃsam*	*viduṣīm*	*vidvat*
gen./abl.	*viduṣaḥ*	*viduṣyāḥ*	*viduṣaḥ*
dat.	*viduṣe*	*viduṣyai*	*viduṣe*
lok.	*viduṣi*	*viduṣyām*	*viduṣi*
instr.	*viduṣā*	*viduṣyā*	*viduṣā*

Plurál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*vidvāmsaḥ*	*viduṣyaḥ*	*vidvāṃsi*
ak.	*viduṣaḥ*	*viduṣīḥ*	*vidvāṃsi*
gen.	*viduṣām*	*viduṣīnām*	*viduṣām*
dat./abl.	*vidvadbhyaḥ*	*viduṣībhyaḥ*	*vidvadbhyaḥ*
lok.	*vidvatsu*	*viduṣīṣu*	*vidvatsu*
instr.	*vidvadbhiḥ*	*viduṣībhiḥ*	*vidvadbhiḥ*

Duál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok./ak.	*vidvāmsau*	*vidyau*	*viduṣī*
gen./lok.	*viduṣoḥ*	*viduṣyoḥ*	*viduṣoḥ*
dat./abl./instr.	*vidvadbhyām*	*viduṣībhyām*	*vidvadbhyām*

Participium (minulé) préterita aktiva

Tato participia se odvozují od kmene pasivního preteriálního participia daného slovesa, a to pomocí sufixu *-nt*. Formálně se skloňuje jako *nt*-kmen.

kṛtavant- (deklinace podle *jīvant-*)

Singulár			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*kṛtavān*	*kṛtavatī*	*kṛtavat*
ak.	*kṛtavantam*	*kṛtavatīm*	*kṛtavat*
gen./abl.	*kṛtavataḥ*	*kṛtavatyāḥ*	= m.
dat.	*kṛtavate*	*kṛtavatyai*	= m.
lok.	*kṛtavati*	*kṛtavatyām*	= m.
instr.	*kṛtavatā*	*kṛtavatyā*	= m.

Plurál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok.	*kṛtavantaḥ*	*kṛtavatyaḥ*	*kṛtavanti*
ak.	*kṛtavataḥ*	*kṛtavatīḥ*	*kṛtavanti*
gen.	*kṛtavatām*	*kṛtavatīnām*	= m.
dat./abl.	*kṛtavadbhyaḥ*	*kṛtavatībhyaḥ*	= m.
lok.	*kṛtavatsu*	*kṛtavatīṣu*	= m.
instr.	*kṛtavadbhiḥ*	*kṛtavatībhiḥ*	= m.

Duál			
	m.	**f.**	**n.**
nom./vok./ak.	*kṛtavantau*	*kṛtavatyau*	*kṛtavantī*
gen./lok.	*kṛtavatoḥ*	*kṛtavatyoḥ*	= m.
dat./abl./instr.	*kṛtavadbhyām*	*kṛtavatībhyām*	= m.

Participium (minulé) préterita pasiva na *-na* (m./n.)/*-nā* (f.)

Participium préterita pasiva se tvoří od kořene pomocí sufixů *-na/-nā*. Vyjadřuje ukončený minulý děj; u tranzitivních sloves s pasivní vazbou, u intratranzitiv s aktivní vazbou. Od následujícího typu se liší jen afixem, funkční rozdíl mezi nimi není.

Příklady tvoření	
kořeny zakončené vokálem/diftongem	
pyai- „opuchnout, ztloustnout“	*pīna-* „opuchlý, tlustý“
mlai- „zvadnout“	*mlāna-* „zvadlý“
hā- „opustit“	*hīna-* „opuštěn“
kṣi- „ničit“	*kṣīṇa-* „zničen“
lū- „sekat“	*lūna-* „useknut, posečen“
koncové kořenné *-ṛ*/*-ṝ* > *-īr*/*-ūr*	
kṝ- „sypat“	*kīrṇa-* „rozsypán“
tṝ- „přebrodit“	*tīrṇa-* „překročen, přebrodivší se“
pṝ- „plnit se“	*pūrṇa-* „plný, naplněn“
koncové kořenné *-j* > *-g*	
bhaǹj- „lámat, rozbít“	*bhagna-* „zlomen, rozbit“
bhuj- „ohnout“	*bhugna-* „ohnut“
majj- „ponořit“	*magna-* „ponořen“
ruj- „ochořet“	*rugna-* „nemocen, nemocný“
vij- „bát se“	*vigna-* „vyděšen“
koncové kořenné *-d* > *-n*	
bhid- „rozdělit, rozštěpit“	*bhinna-* „rozdělen, rozštěpen“
sad- „sedět“	*sanna-* „posazen, sedící“

Deklinace podle *a*-kmenů (m./n.) nebo *ā*-kmenů (f.).

Participium (minulé) préterita pasiva na *-ta* (m./n.)/*-tā* (f.)

Participium préterita pasiva vyjadřuje ukončený minulý děj; u tranzitivních sloves s pasivní vazbou, u intratranzitiv s aktivní vazbou. Od předchozího typu se liší jen afixem.

Příklady tvoření	
Přímé tvoření	
kṣip- „házet, vrhat“	*kṣipta-* „hozen, vržen“
jñā- „vědět, znát“	*jñāta-* „znám, poznaný“
hu- „obětovat“	*huta-* „obětován“
koncové kořenné *-c*/*-j* > *-k*	
sic- „kropit“	*sikta-* „pokropen“
muc- „vypustit“	*mukta-* „vypuštěn“
tyaj- „opustit“	*tjakta-* „opuštěn“
koncové kořenné *-ś*, *-ch*, *-j* > *-ṣ* + cerebralizace *-t* > *-ṭ*	
dṛś- „vidět, spatřit“	*dṛṣṭa-* „spatřen“
daś- „kousnout“	*daṣṭa-* „kousnut“
pṛch- „ptát se“	*pṛṣṭa-* „dotázán“
yaj- „obětovat“	*yaṣṭa-* „obětován“
koncové kořenné *-dh*/*-bh* > *-ddh*/*-bdh*	
bandh- „vázat, putat“	*baddha-* „svázán, spoután“
labh- „získat, dosáhnout“	*labdha-* „získán, dosažen“
koncové kořenné *-h* > *-ḍh* + dloužení předchozího krátkého vokálu	
gāh- „ponořit“	*gāḍha-* „ponořen“
guh- „skrývat“	*gūḍha-* „skryt“
lih- „lízat“	*līḍha-* „slíznutý“
koncové kořenné *-h* > *-gdh* + bez dloužení předchozího krátkého vokálu	
dah- „hořet, pálit“	*dagdha-* „spálen“
dig- „pomazat“	*digdha-* „pomazán“
muh- „zmást“	*mugdha-* „zmaten“
koncové kořenné *-m* > *-nt* + dloužení předchozího krátkého vokálu	
kam- „milovat“	*kānta-* „milován“
dam- „krotit“	*dānta-* „zkrocen“

śram- „unavit“	*śrānta-* „unaven“
koncové kořenné *-m*/*-n* > *-t* + koncová nazála kořene odpadá	
gam- „jít, jet“	*gata-* „odešedší“
nam- „klanět se“	*nata-* „skloněn“
tan- „natáhnout“	*tata-* „natažen“

Nepravidelné tvoření	
počáteční kořenné *va-* > *u-*	
vac- „mluvit“	*ukta-* „nazýván“
vap- „sít“	*upta-* „seto“
svap- „spát“	*supta-* „vyspaný“
vah- „vézt“	*ūḍha-* „vezen“
vad- „říkat“	*udita-* „řečený“
počáteční kořenné *ya-* > *i-*	
yaj- „obětovat“	*iṣṭa-* „obětován“
koncové kořenné *-ā* > *-i*/*-ī*	
gā- „zpívat“	*gīta-* „zazpívaný“
pā- „pít“	*pīta-* „vypitý“
sthā- „stát“	*sthita-* „postaven, stojící“

Tvoření pomocí spojovacího vokálu *-i-* (slovesa 10. třídy, kauzativa, denominativa, většina kořenů zakončených skupinou konsonantů)	
cur- „krást“	*corita-* „ukradený“
gaṇ- „počítat“	*gaṇita-* „spočítaný“
mṛ- „zemřít“	*mārita-* „zemřelý“
likh- „psát“	*likhita-* „napsaný“
īkṣ- „hledět, spatřit“	*īkṣita-* „spatřen(ý)“
cint- „myslet“	*cintita-* „myšlený“

Výjimky a nepravidelnosti v tvoření	
dā- „dát“	*datta-* „daný“
pac- „vařit, péct“	*pakva-* „vařený, pečený“
śī- „ležet“	*śayita-* „ležící, ulehnuvší“

2.4.2.2 Absolutiv

Absolutiv se tvoří se od kořene pomocí sufixů *-tvā* (slovesa bez prefixů) nebo *-ya/-tya* (slovesa s prefixem). Vyjadřuje vedlejší děj, většinou předcházející ději vyjádřenému finitním slovesem. Absolutiv se neskloňuje ani nečasuje, je to nesklonné participium. Do češtiny se překládá minulým přechodníkem nebo vedlejší větou.

Příklady tvoření	
Tvoření pomocí sufixu *-tvā* (kořen má nejčastěji slabou formu)	
Přímé tvoření	
jñā- „vědět, znát“	*jñātvā* „poznav“
sthā- „stát“	*sthitvā* „postaviv se“
ji- „zvítězit, přemoci“	*jitvā* „zvítěziv“
nī- „vést“	*nītvā* „ved“
śru- „slyšet“	*śrutvā* „uslyšev“
bhū- „být“	*bhūtvā* „byv“
dhā- „položit“	*hitvā* „polož̌iv“
dā- „dát“	*dattvā* „dav“
gā- „zpívat“	*gītvā* „zazpívav“
yuj- „spojit“	*yuktvā* „spojiv“
gam- „jít, jet“	*gatvā* „šed“
man- „myslet“	*matvā* „myslev, míniv“
tṝ- „brodit se“	*tīrtvā* „přebrodiv“

pṝ- „plnit (se)“	*pūrtvā* „naplniv (se)“
daś- „kousnout“	*daṣṭvā* „kousnuv“
sṛj- „stvořit“	*sraṣṭvā* „stvořiv“
budh- „bdít, probudit se“	*buddhvā* „vzbudiv se“
labh- „získat“	*labdhvā* „získav“
dah- „hořet, pálit“	*dagdhvā* „spáliv“

Tvoření pomocí sufixu *-itvā*	
vid- „vědět“	*viditvā* „zvěděv, poznav“
vas- „bydlet“	*uṣitvā* „sídliv“
śī- „ležet“	*śayitvā* „ležev“
grah- „uchopit“	*grahītvā* „uchopiv“
cur- „krást“	*corayitvā* „ukradnuv“
tāḍ- „udeřit“	*tāḍayitvā* „udeřiv“
sthā- (kz.) „postavit (se)“	*sthāpayitvā* „postaviv“

Tvoření pomocí sufixu *-ya* (užívají slovesa s prefixem)	
pari- + *nī-* „oženit se, vdát se“	*pariṇīya* „oženiv se“
anu- + *bhū-* „zakusit“	*anubhūya* „zakusiv“

Tvoření pomocí sufixu *-tya* (koční-li kořen krátkým vokálem)	
adhi- + *kṛ-* „postavit se do čela“	*adhikṛtya* „postaviv se do čela“
adhi- + *i-* „studovat“	*adhītya* „vystudovav“

Tvoření pomocí sufixu *-atya*/*-amya*/*-anya* (u kořenů zakončených *-am*/*-an*)	
ā- + *gam-* „přijít“	*āgatya*/*āgamya* „přišed“
ni- + *han-* „zabít“	*nihatya*/*nihanya* „zabiv“

Koncové kořenné *-ṛ/-ṝ* > *-īr/-ūr*	
ava- + *tṝ-* „sestoupit“	*avatīrya* „sestoupiv“
sam- + *pṝ-* „naplnit“	*sampūrya* „naplniv“
Koncové kořenné *-ā* se nemění	
ā- + *dā-* „vzít“	*ādāya* „vzav“

Slovesa 10. třídy s prefixem	
pra- + *tāḍ-* „srazit“	*pratāḍya* „sraziv“
pra- + *sthā-* (kz.) „odeslat“	*prasthāpya* „odeslav“
ā- + *kram-* „přijít, přistoupit“/nechat vstoupit (kz.)“	*ākramya* „přišed, přistoupiv“/ *ākramayya* „nechav vstoupit (kz.)“

2.4.2.3 Infinitiv

Infinitiv se v klasickém sanskrtu tvoří pomocí sufixu -(*i*)*tum*. Nesklňuje se ani se nečasuje. Syntakticky se pojí s modálními a fázovými slovesy, se slovy „hotov, připraven, mocen, schopen, vhodno, záhodno“, slouží k vyjádření účelu.

Příklady tvoření	
Tvoření pomocí sufixu *-tum* (kořen nejčastěji ve stupni guṇa)	
kořeny s koncovým vokálem	
ji- „zvítězit“	*jetum*
dā- „dát“	*dātum*
śru- „slyšet“	*śrotum*
kořeny s koncovým konsonantem	
kṣip- „házet, vrhat“	*kṣeptum*
tyaj- „opustit“	*tjaktum*
dṛś- „vidět, spatřit“	*draṣṭum*
labh- „získat“	*labdhum*

sah- „trpět, snášet“	*soḍhum*
dah- „hořet, pálit“	*dagdhum*
pṛch- „ptát se“	*praṣṭum*

Tvoření pomocí sufixu *-itum*	
kořeny s koncovým *-ū*	
bhū- „být“	*bhavitum*
hū- „volat“	*hvayitum*
některé kořeny s koncovým konsonantem	
īkṣ- „hledět“	*īkṣitum*
guh- „skrývat“	*gūhitum*
vand- „velebit“	*vanditum*
slovesa 10. třídy	
kath- „vyprávět“	*kathayitum*
cur- „krást“	*corayitum*
pīḍ- „trýznit“	*pīḍayitum*
výjimka	
grah- „uchopit“	*grahītum*

2.4.2.3 Gerundivum

Gerundivum se tvoří pomocí sufixů *-tavya, -anīya, -ya* a *-tya* připojovaných ke kořeni, přičemž distribuce těchto sufixů je libovolná. Kořen bývá v plném stupni, někdy ale i ve stupních zesílených. Ohýbá se podle kmene. Gerundivum vyjadřuje nutnost děje, potřebu, pouhou možnost; do určité míry také často nahrazuje modální slovesa (zejm. „muset“ a „mít za povinnost“), kterými sanskrt nedisponuje. Pojí se s pasivní vazbou.

Kořen	Gerundivum	Tvar
kṛ- „dělat“	*-tavya-*	*kartavya-*
	-anīya-	*karaṇīya-*
	-ya-	*kārya-*
	-tya-	*kṛtya-*
vṛt- „být, existovat“	*-tavya-*	*vartitavya-*
śru- „slyšet“	*-tya-*	*śrutya-*
vac- „mluvit“	*-ya-*	*vacya-*
bhuj- „jíst“	*-anīya-*	*bhojanīya-*

2.5 Indeklinabilia

K slovům neohebným (indeklinabiliím) patří i různé infinitivní tvary slovesné, zmíněné výše. Na tomto místě se ale budeme věnovat následujícím slovním druhům: adverbia, apozice, konjunkce a partikule.

2.5.1 Adverbia

2.5.1.1 Adverbia izolovaná

Nederivovaná adverbia

Adverbia místa	*kva* „kde“, *bahiḥ* „venku“, *puraḥ* „vpředu“, ...
Adverbia času	*nūnam/idānīm/adhunā* „nyní“, *adya* „dnes“, *hyaḥ* „včera“, *śvaḥ*, „zítra“, *naktam* „v noci“, ...
Adverbia způsobu	*punaḥ* „znovu“, *muhuḥ* „náhle“, *drāk* „rychle“, *jātu* „vůbec“, *mithyā* „nadarmo“, *evam* „tak“, ...

2.5.1.2 Adverbia motivovaná

Derivovaná adverbia

Adverbia místa	***-tra**: atra* „zde, sem“, *tatra* „tam“, *kutra* „kde, kam“, *sarvatra* „všude“, ...; ***-ha**: kuha* „kde“, *iha* „zde, sem“, ...
Adverbia příčiny	***-taḥ**: kutaḥ* „odkud, proč“, *ataḥ* „z tohoto důvodu“, *sarvataḥ* „všemožně, po všech stránkách“, ...
Adverbia způsobu	***-thā/-tham**: katham* „jak“, *tathā* „tak“, *athā* „co“, ...
Adverbia času	***-dā**: kadā* „kdy“, *tadā* „tehdy“, *ekadā* „jednou“, ...
Adverbia násobnosti	***-dhā**: ekadhā* „jedny“, *dvidhā* „dvoje“, *bahudhā* „mnohokrát“, ...
Adverbia distributivnosti	***-śaḥ**: ekaśaḥ* „po jednom“, *śataśaḥ* „po stovkách“, ...
Adverbia srovnání	***-vat**: putravat* „jako syn“, *agnivat* „jako Agni“, *pūrvavat* „jako předtím“, ...

2.5.2 Apozice

2.5.2.1 Primární apozice

Primární apozice jsou slova nemotivovaná. Mohou stát jak před slovem, tak i za ním. Slouží i jako preverbia (ta jsou v klasickém sanskrtu vždy spojena se slovesem). Významy jsou jen přibližné.

ati „pře(s)-“, *adhi* „nad, na, vy-“, *anu* „podle, po“, *antar/antaḥ* „mezi, uvnitř“, *apa* „od, z“, *api* „k, u, za-“, *abhi* „k, do-“, *ava* „s-, od-“, *ā* „k, do, při-“, *ut* „na-, vz-“, *upa* „k, do“, *ni* „s (dolů), do-“,

niḥ „ven z“, *parā* „pryč, od-“, *pari* „o, okolo, roz-“, *pra* „vpřed, vy-“, *prati* „zpět k, od-“, *vi* „od, z, roz-“, *sam* „dohromady, spolu, s-“

2.5.2.2 Sekundární apozice

Jedná se o zjevné synchronní apozice, odvozené od jiných slov.

arthe, *artham* [+ gen.] „pro, kvůli“, *ṛte* [+ abl.] „bez“, *vinā* [+ abl./ instr.] „bez“ atd.

2.5.3 Konjunkce

2.5.3.1 Konjunkce koordinační

1. Konjunkce kopulativní:
   ca „a“, *api* „i, byť i“, *uta* „a, i“, …
2. Konjunkce adverzativní:
   tu „ale, avšak“, *punaḥ* (pojí se s různými kořeny a ve spojení s nimi má různý význam), ...
3. Konjunkce disjunktivní:
   vā „nebo“, ...
4. Konjunkce kauzální:
   hi „protože, neboť“, ...

2.5.3.2 Konjunkce subordinační

Jsou to pádové formy nebo adverbia odvozená od relativního zájmena *ya-*:

yat „že, aby“, *yathā, yena* „aby“, *yataḥ, yasmāt* „protože“, *yadā*

„když“, *yāvat* „dokud“, *yadi* „jestliže“, ...

2.5.4 Partikule

Záporky:

na „ne“ (mimo imperativ), *mā* „ne“ (imperativ)

jiné:

nu, *nū* „nyní, ještě“, *evam* „tak“ (i souhlas), *iva* „jako“ (srovnání), *āt* „pak“, *iti* „takto“ (uvozuje i přímou řeč), *vai* „vpravdě“, *sma* (modifikuje přítomný čas na minulý), *hi* „totiž“, ...

Apendix: Devanāgarī

Staroindická písma, vycházející stejně jako devanāgarī z písma brāhmī, jsou písmy slabičnými, tj. zachycují slabiky, nikoli pouhé hlásky. Hlásky zapisují jen tehdy, nezačíná-li slabika konsonantem. Při zápisu slabik je základním čtením vždy *konsonant* + *a*. Jakýkoli jiný vokál se vyznačuje „diakritikou“, podobně jako výslovnost čistého konsonantu bez vokálu.

Vokály

a	**ā**	**i**	**ī**	**u**	**ū**
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ

Diftongy

e	**ai**	**o**	**au**
ए	ऐ	ओ	औ

Slabičné sonanty

ṛ
ऋ

Konsonanty (podle místa artikulace; + vokál *a*)

	Okluzívy				Nazály	Sonanty	Frikativy
Veláry	**ka** क	**kha** ख	**ga** ग	**gha** घ	**ṅa** ङ		**ha** ह
Palatály	**ca** च	**cha** छ	**ja** ज	**jha** झ	**ña** ञ	**ya** य	**śa** श
Cerebrály	**ṭa** ट	**ṭha** ठ	**ḍa** ड	**ḍha** ढ	**ṇa** ण	**ra** र	**ṣa** ष
Dentály	**ta** त	**tha** थ	**da** द	**dha** ध	**na** न	**la** ल	**sa** स
Labiály	**pa** प	**pha** फ	**ba** ब	**bha** भ	**ma** म	**va** व	
	neznělá neaspir.	**neznělá aspir.**	**znělá neaspir.**	**znělá aspir.**			

Slabiky − příklady modifikace základního čtení s diakritikou

ka	kā	ki	kī	ku	kū	
क	का	कि	की	कु	कू	

ke	kai	ko	kau	kṛ	kṝ	kḷ
के	कै	को	कौ	कृ	कॄ	कॢ

kaḥ	kaṃ
कः	कं

ru	rū	hṛ
रु	रू	ह्र

k
क्

Ligatury

Pro zápis slabik, které obsahují více konsonantů v trsu, se volí tzv. ligatury, tj. spřežky víceslabičných znaků; některé se výrazně odlišují od vstupních znaků základních.

ka क	**kka** क्क	**kkha** क्ख	**kta** क्त	**ktya** क्त्य	**ktra** क्र	**ktva** क्त्व	**ktha** क्थ
	kna क्न	**kma** क्म	**kya** क्य	**kra** क्र	**krya** क्र्य	**kla** क्ल	**kva** क्व
	kṣa क्ष	**kṣṇa** क्ष्ण	**kṣma** क्ष्म	**kṣmya** क्ष्म्य	**kṣya** क्ष्य	**kṣva** क्ष्व	
kha ख	**khna** ख्न	**khya** ख्य					
ga ग	**gda** ग्द	**gdha** ग्ध	**gdhva** ग्ध्व	**gna** ग्न	**gnya** ग्न्य	**gbha** ग्भ	**gbhya** ग्भ्य
	gma ग्म	**gmya** ग्म्य	**gya** ग्य	**gra** ग्र	**grya** ग्र्य	**gla** ग्ल	**gva** ग्व
gha घ	**ghna** घ्न	**ghma** घ्म	**ghya** घ्य	**ghra** घ्र			
ṅa ङ	**ṅka** ङ्क	**ṅkta** ङ्क्त	**ṅkṣa** ङ्क्ष	**ṅkṣva** ङ्क्ष्व	**ṅkha** ङ्ख	**ṅga** ङ्ग	**ṅgya** ङ्ग्य
	ṅgra ङ्ग्र	**ṅgha** ङ्घ	**ṅghra** ङ्घ्र	**ṅma** ङ्म			
ca च	**cca** च्च	**ccha** च्छ	**cchra** च्छ्र	**cchva** च्छ्व	**cña** ञ्च	**cma** च्म	**cya** च्य
cha छ	**chya** छ्य	**chra** छ्र					

ja ज	**jja** ज्ज	**jjva** ज्ज्व	**jjha** ज्झ	**jña** ज्ञ	**jñya** ज्ञ्य	**jya** ज्य	**jra** ज्र
	jva ज्व						
ña ञ	**ñca** ञ्च	**ñcha** ञ्छ	**ñja** ञ्ज	**ñśa** ञ्श			
ṭa ट	**ṭka** ट्क	**ṭṭa** ट्ट	**ṭṭha** ट्ठ	**ṭya** ट्य	**ṭra** ट्र	**ṭva** ट्व	
ṭha ठ	**ṭhya** ठ्य	**ṭhra** ठ्र					
ḍa ड	**ḍga** ड्ग	**ḍḍa** ड्ड	**ḍya** ड्य				
ḍha ढ	**ḍhya** ढ्य	**ḍhra** ढ्र	**ḍhva** ढ्व				
ṇa ण	**ṇta** ण्त	**ṇṭha** ण्ठ	**ṇḍa** ण्ड	**ṇḍha** ण्ढ	**ṇṇa** ण्ण	**ṇna** ण्न	**ṇma** ण्म
	ṇya ण्य	**ṇva** ण्व					
ta त	**tka** त्क	**tta** त्त	**ttya** त्त्य	**ttra** त्र	**ttva** त्त्व	**ttha** त्थ	**tna** त्न
	tnya त्न्य	**tpa** त्प	**tpha** त्फ	**tma** त्म	**tmya** त्म्य	**tya** त्य	**tra** त्र
	trya त्र्य	**tva** त्व	**tsa** त्स	**tsna** त्स्न	**tsnya** त्स्न्य	**tsya** त्स्य	**tsva** त्स्व

tha थ	**thya** थ्य						
da द	**dga** द्ग	**dgra** द्ग्र	**dda** द्द	**ddya** द्य	**ddha** द्ध	**ddhya** द्ध्य	**ddhva** द्ध्व
	dna द्न	**dba** द्ब	**dbha** द्भ	**dbhya** द्भ्य	**dma** द्म	**dya** द्य	**dra** द्र
	drya द्र्य	**dva** द्व	**dvya** द्व्य				
dha ध	**dhna** ध्न	**dhma** ध्म	**dhya** ध्य	**dhra** ध्र	**dhva** ध्व		
na न	**nta** न्त	**ntya** न्त्य	**ntra** न्त्र	**ntha** न्थ	**nda** न्द	**ndra** न्द्र	**ndha** न्ध
	ndhya न्ध्य	**nna** न्न	**nma** न्म	**nya** न्य	**nva** न्व	**nsa** न्स	
pa प	**pta** प्त	**ptya** प्त्य	**pna** प्न	**pma** प्म	**pya** प्य	**pra** प्र	**pla** प्ल
	psa प्स						
pha फ	**phya** फ्य						
ba ब	**bya** ब्य	**bda** ब्द	**bdha** ब्ध	**bdhva** ब्ध्व	**bba** ब्ब	**bbha** ब्भ	**bya** ब्य
	bra ब्र						

bha भ	**bhna** भ्न	**bhya** भ्य	**bhra** भ्र				
ma म	**mna** म्न	**mpa** म्प	**mpra** म्प्र	**mba** म्ब	**mbya** म्ब्य	**mbha** म्भ	**mya** म्य
	mra म्र	**mla** म्ल					
ya य	**yya** य्य						
ra र	**rka** र्क	**rkṣa** र्क्ष					
la ल	**lka** ल्क	**lga** ल्ग	**lpa** ल्प	**lya** ल्य	**lla** ल्ल	**lva** ल्व	**lha** ल्ह
va व	**vna** व्न	**vya** व्य	**vra** व्र				
śa श	**śca** श्च	**ścya** श्च्य	**śna** श्न	**śma** श्म	**śya** श्य	**śra** श्र	**śrya** श्र्य
	śla श्ल	**śva** श्व	**švya** श्व्य				
ṣa ष	**ṣka** ष्क	**ṣkra** ष्क्र	**ṣṭa** ष्ट	**ṣṭya** ष्ट्य	**ṣṭva** ष्ट्व	**ṣṭha** ष्ठ	**ṣṭhya** ष्ठ्य
	ṣṇa ष्ण	**ṣṇya** ष्ण्य	**ṣpa** ष्प	**ṣpra** ष्प्र	**ṣma** ष्म	**ṣya** ष्य	**ṣva** ष्व
	ṣṣa ष्ष						

sa स	**ska** स्क	**skra** स्क्र	**skha** स्ख	**sta** स्त	**stya** स्त्य	**stra** स्त्र	**stva** स्त्व
	stha स्थ	**sthya** स्थ्य	**sna** स्न	**spa** स्प	**spha** स्फ	**sma** स्म	**smya** स्म्य
	sya स्य	**sra** स्र	**sva** स्व	**ssa** स्स			
ha ह	**hṇa** ह्ण	**hna** ह्न	**hma** ह्म	**hya** ह्य	**hra** ह्र	**hla** ह्ल	**hva** ह्व
	hvya ह्व्य						

Zkratky

abl.	ablativ
ak.	akuzativ
akt.	aktivum
aor.	aorist
aspir.	aspirovaný
dat.	dativ
du.	duál (dvojné číslo)
f.	femininum (ženský rod)
gen.	genitiv
instr.	instrumentál
kz.	kauzativum
konc.	koncovka
koř.	kořenný, kořenový
lok.	lokativ
m.	maskulinum (mužský rod)
méd.	médium
n.	neutrum (střední rod)
neaspir.	neaspirovaný
nom.	nominativ
pl.	plurál (množné číslo)
reduplik.	reduplikovaný, reduplikace
sg.	singulár (jednotné číslo)
temat.	tematický (vokál)
vok.	vokativ

Bibliografie

ALLEN, William Sidney. 1965. *Phonetics in Ancient India.* London: Oxford University Press.

BURROW, Thomas. 1965. *The Sanskrit Language*. London: Faber and Faber.

ERHART, Adolf. 1967. *Sanskrt I. Popisná mluvnice.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

— . 1971. *Sanskrt II. Historickosrovnávací mluvnice.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

— . 1980. *Struktura indoíránských jazyků.* Brno: Universita J. E. Purkyně. Filozofická fakulta.

— . 1982. *Indoevropské jazyky.* Praha: Academia.

MONIER-WILLIAMS, Monier. 2002. *A Sanskrit-English Dictionary*. The Bhaktivedanta Book Trust.

WACKERNAGEL, Jacob. 1896. *Altindische Grammatik I-III.* Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.

WHITNEY, William Dwight. 2005. *Sanskrit Grammar.* Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

ZBAVITEL, Dušan – STRNAD, Jaroslav. 2006. *Učebnice sanskrtu.* Praha: Karolinum.

Gramatický přehled sanskrtu

Ondřej Šefčík – Lenka Bičanová

Vydala Masarykova univerzita v roce 2014
1. vydání, 2014

Sazba elektronické verze Štěpán Böhm

ISBN 978-80-210-7046-2